

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΘ. ΜΑΡΓΑΡΙΤΟΥ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΥ ΔΙΔΑΚΤΕΥΤΟΥ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΚΑΙ
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ
ΘΕΟΔΟΣΙΟΥΠΟΛΕΩΣ
(ΕΡΖΕΡΟΥΜΗΣ)
ΒΑΤΒΟΥΡΤ ΚΑΙ ΔΡΣΙΓΓΗΣ
ΤΩΝ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΥΠΑΓΟΜΕΝΩΝ
ΕΙΣ ΤΟ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1911

2257

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Aa

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΘ. ΜΑΡΓΑΡΙΤΟΥ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΣΤΟΥ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΚΑΙ
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ
ΘΕΟΔΟΣΙΟΥΠΟΛΕΩΣ
(ΕΡΖΕΡΟΥΜΗΣ)
ΒΑΪΒΟΥΡΤ ΚΑΙ ΑΡΣΙΓΓΗΣ

ΤΩΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΣ ΥΠΑΓΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣ ΤΟ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

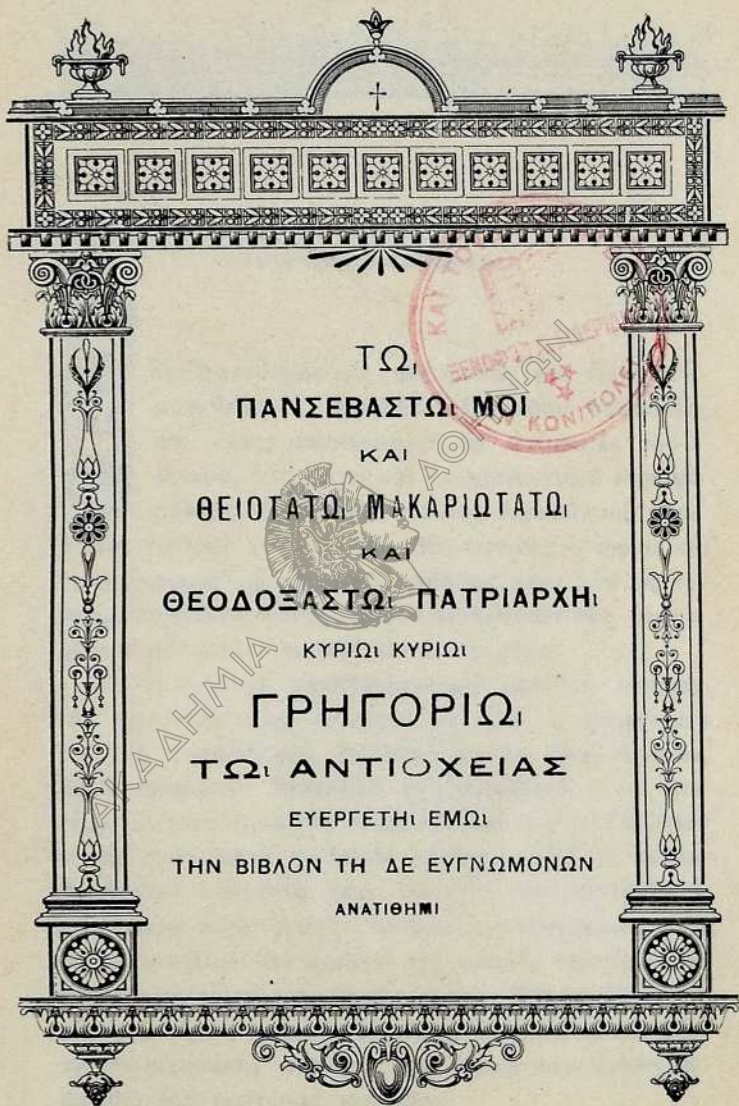
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1911

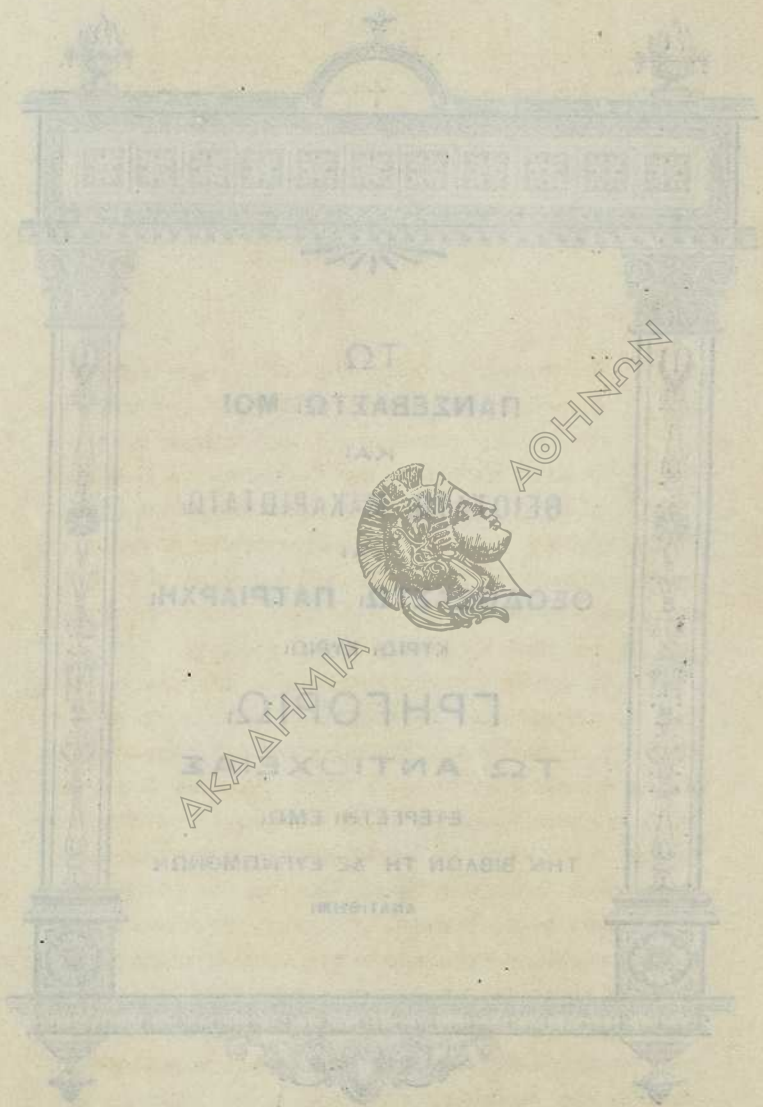
ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΤΩ,
ΠΑΝΣΕΒΑΣΤΩ ΜΟΙ
ΚΑΙ
ΘΕΙΟΤΑΤΩ ΜΑΚΑΡΙΟΤΑΤΩ,
ΚΑΙ
ΘΕΟΔΟΞΑΣΤΩ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ,
ΚΥΡΙΩ ΚΥΡΙΩ
ΓΡΗΓΟΡΙΩ,
ΤΩ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ
ΕΥΕΡΓΕΤΗ ΕΜΩ,
ΤΗΝ ΒΙΒΛΟΝ ΤΗ ΔΕ ΕΥΓΝΩΜΟΝΩΝ
ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

AKAΔHMIA

ΑΘΗΝΑΝ

ΕΡΗΦΟΡΩ

ΤΩ ΑΝΤΙΟΧ

ΕΡΕΤΕΙΩ ΕΜΩ

ΤΗ ΣΙΒΩΝ ΤΗ ΣΕ ΕΥΡΩΜΩΝ

ΑΝΑΤΙΣΤΗ

Τοῖς ἀναγινώσκουσιν

ἰς ἐπανειλημμένας προτροπὰς τοῦ ἐριτίμου ὁμογενοῦς κ. Νικολάου Σιδερίδου ὑπέικοντες ἀφ' ἑνὸς, ὠθούμενοι δ' ἀφ' ἑτέρου ἐκ τοῦ ἔθνικοῦ, ἱστορικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς πόλεως ταύτης θαρρούντως προέβημεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς «Συνοπτικῆς ἱστορίας καὶ τοπογραφίας τῆς Θεοδοσιουπόλεως μετὰ τῶν εἰς τὸν μητροπολιτικὸν αὐτῆς θρόνον ἐκκλησιαστικῶς ὑπαγομένων πόλεων, κωμοπόλεων καὶ χωρίων.

Ἐν τῇ ἐκδόσει προσεπαθήσαμεν, ὅση ἡμῖν δύναμις, ἵνα καταστήσωμεν τὸ ἔργον ὡς οἶόν τε τελειότερον διὰ τῆς παραθέσεως σημειώσεων καὶ πληροφοριῶν, ἃς ἐκ διαφόρων ἀσφαλῶν πηγῶν, ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, ἠδυνήθημεν νὰ περισυλλέξωμεν ἐπιμελῶς, ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν, κατὰ τὸ διετὲς διάστημα τῆς ἐν Θεοδοσιουπόλει διαμονῆς ἡμῶν. Καὶ ἐὰν μὲν ἐπετεύχθη τι ἢ οὐ κατὰ τε τὸ ἔθνικόν, ἱστορικόν, τοπογραφικόν καὶ ἐκκλησιαστικόν ἐνδιαφέρον τῆς πόλεως ταύτης, τοῦτο ἀφίεται τῇ κρίσει τῶν ἀναγνωστῶν. Εἶθε δὲ ἄλλος τις τῶν ἡμετέρων λογίων νὰ κοτορθώσῃ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ συμπληρώσῃ πᾶν ὅ,τι παρ' ἡμῶν παρελήφθη ἐπιἀγαθῶ τῆς ἡμετέρας πατρίδος.

8228

Καθηκόν δ' ἡμῶν ἀπαραίτητον θεωροῦμεν ἵνα ἐκ-
φράσωμεν δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν πρὸς τὴν Α.
Μακαριότητα τὸν πατριάρχην Ἀντιοχείας κ. κ. Γρηγό-
ριον, ὅστις ὑλικῶς τε καὶ ἠθικῶς συνετέλεσεν εἰς τὴν
εὐδόωσιν τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἔργου.

Ἐν Θεοδοσιουπόλει τῇ 8 ἰανουαρίου 1911.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ

διευθυντῆς τῆς ἑλλην. σχολῆς Θεοδοσιουπόλεως

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

περὶ τὸ Κουρδιστάν χώρα εἶναι ἀξιοσημείωτος. Ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὄροπεδίων, τῶν τοσούτων πλουσιῶν εἰς ὄρυκτὰς οὐσίας, οἱ χάλυβες πρῶτοι καθ' ἃ λέγεται, ἔχυσαν τὸν ὀρείχαλκον καὶ ἐσφυρηλάτησαν τὸν σίδηρον. Ἐν τῷ χάει τῶν ἀποτόμων ὄρέων τοῦ Χεκκαρῆ, τοῦ φοβεροῦ τούτου γορδίου δεσμοῦ ὃν ὁ Ἀλέξανδρος διέσπασε, περικάμψας αὐτὸν μετὰ τοῦ Δζουδῆ καὶ τοῦ Ἀραράτ, ὧν ἀμφότερα παρίστανται ὡς δεξάμενα τὴν τοῦ Νῶε κιβωτὸν, κατέφυγον πρὸς τοῖς ὄρεινοῖς καὶ μαχίμοις Κούρδοις, τὰ λείψανα τῶν Ἀσουριανῶν λαῶν, οἱ Νεστοριανοὶ, ὧν ὁ Μᾶρ Σιμοὺν εἶναι ὁ πολιτικὸς καὶ πνευματικὸς ἀρχηγός, καὶ οἵτινες ἔλαβον τὸ ὄνομα τῶν Χαλδαίων ὅτε προσπλουτίσθησαν εἰς

τὸν καθολικισμόν. Δυτικώτερον ἐν Τοῦρ Ἀβδὶν, ἄλλα λείψανα, οἱ Ἰακωβίται συνωστίζονται ἐν μικρῷ ἀριθμῷ περὶ τὴν ρωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Σύροι. Ἐπὶ τῶν ὄχθων τῆς λίμνης τοῦ Βὰν, κυρίως ὅπου ὠμιλεῖτο ἡ ἀρχαία χαϊκανικὴ γλῶσσα, οὐ μακρὰν τοῦ Νιρμουδ καὶ τοῦ Σιπὰν ἤγειρεν ὁ Ἀβραμαλέκ τὴν πόλιν Ἀραζιχ, ἐν ᾧ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σαννασῶρ κατέβηκεν εἰς Σασοῦν ἀμφότεροι φεύγοντες τὸν πατέρα αὐτῶν Σεναχερίθ, ὅστις ἤθελε νὰ θυσιάσῃ αὐτοὺς εἰς τὸν θεὸν Νεβρόχ. Ἡ Σεμιραγέρδη, ἥτοι τὸ Βὰν, εἶναι ἡ θέσις, ἐν ἣ ἡ μεγάλη βασίλισσα Σεμιράμ ἢ Σεμίραμις, ἴδρυσε τὰ θαυμάσια θερινὰ αὐτῆς ἀνάκτορα. Αἱ ὑψηλαὶ κοιλάδες τοῦ Τίγριτος καὶ τοῦ Εὐφράτου δὲν εἶναι ἥττον περιέργοι καὶ ἥττον πλούσιοι εἰς ἀναμνήσεις· καλύπτονται δὲ ὑπὸ φρουρίων καὶ φεουδαλικῶν κτιρίων καὶ περιλαμβάνουσιν ἐκτὸς Κούρδων καὶ Ἀρμενίων καὶ ὀλίγους Ἑλλήνας κατοικοῦντας τὴν σημερινὴν Θεοδοσιούπολιν, ἣν ἀνέλαβον νὰ περιγράψω, ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοί, καθότι καὶ πρῶτος θρόνος ἐστὶ τοῦ Ἀντιοχικοῦ Πατριαρχείου. Οἱ Τοῦρκοι, εἶναι περὶ τὸν νὰ ρηθῇ, ὅτι ἀποτελοῦσι μεγάλην πλειονοψηφίαν· μετὰ τούτους ἔρχονται οἱ Ἀρμένιοι οἵτινες εἶναι ἐν γένει ἄνθρωποι εὐκόλως συνθηκολογοῦντες μετὰ τῆς συνειδήσεως καὶ τῶν αἰσθημάτων αὐτῶν, ὅταν μάλιστα πρόκειται περὶ συμ-

Ὁ πρόκριτος τῆς Κοινότητος
Θεοδοσιουπόλεως
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΑΛΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΕΝΤΡΟ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

φέροντος, ὁπότε οὐδὲν παρ' αὐτοῖς εὐρίσκει χάριν, ζῶσιν εὐτυχεῖς καὶ τιμῶνται ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ κατὰ βάθος ὁμολογῆσώμεν εὐλικρινῶς ὅτι δὲν ἀγαπῶσιν αὐτούς, διότι οἱ Τούρκοι εἶναι πολὺ εὐφρεῖς ἄνθρωποι καὶ κατ' ἐξοχὴν δύσπιστοι, προτιμῶσι δὲ τὴν ὁμολογημένην ἀρρενωπότητα τοῦ Ἑλλήνου, ὅστις ἥκιστα πτοεῖται ἀπὸ τὸν κολακεύοντα τῆς κρατούσης ἐνταῦθα φυλῆς, διότι ἡ ἐνταῦθα ἑλληνικὴ κοινότης εἶναι μικρὰ, συναγειρθεῖσα ἐνταῦθα χάριν ἐμπορίου καὶ εὐρέσεως πόρων ἐκ τῆς Ἀργυρουπόλεως καὶ Τραπεζοῦντος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Θεοδοσιούπολις (Ερζερούμ) θεωρεῖται ἤδη ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἀρμενίας, ἡ τὸ κέντρον αὐτῆς, διὰ τοῦτο ἔκρινα καλὸν νὰ παραθέσω ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς περὶ τῆς ὁποίας οὐδεὶς ποτε μέχρι τοῦδε συνέγραψεν ἑλληνιστὶ ὡς ἐκ τοῦ ἀποκέντρον αὐτῆς ὡς βοήθημα πρὸς συγγραφὴν τῆς πολυπλόκου ἱστορίας μετεχειρίσθην τὸ σύγγραμμα «τῶν σημειώσεων» τοῦ ἀγγλοῦ Κούρζων στρατιωτικοῦ ἀκολούθου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγγλικῆς πρεσβείας ὅστις κατὰ τὸ ἔτος 1854 διῆλθε τῆς Ἀρμενίας καὶ μετέβη πρὸς διευθέτησιν τῶν τουρκοπερσικῶν συνόρων.— Αἱ σημειώσεις αὗται καίτοι ὀλίγαι εἰσὶν διαφωτιστικαί. Τὰς σημειώσεις ταύτας πάνυ προθύμως μοι παρέσχεν ὁ ἐν Θεοδοσιουπόλει πρόξενος τῆς

Μ. Βρετανίας Μeur Grecoir. Ἡ ἐπιγραφή τῶν
τοῦ Κούρζων σημειώσεων εἶναι ἡ ἐξῆς:

Armenia a veaz Ar erzerum andon the fron-
tiers of russia Turkey and perssia

London 1854.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΜΕΡΟΣ Α

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Ἐξ ὧν ἀναφέρει ὁ Ξενοφῶν ἐν βιβλίῳ ΣΤ' κεφαλ. Ζ' στίχ. 15 «Ἐντεύθεν ἐπορεύθησαν διὰ χαλύβων σταθμοὺς ἑπτὰ παρασάγγας πεντήκοντα· οὗτοι ἦσαν ὧν διήλθον ἀλκιμώτατοι, καὶ εἰς χεῖρας ἦσαν. Εἶχον δὲ θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἤτρου, ἀντὶ δὲ τῶν πτερύγων σπάρτα πυκνὰ ἐστραμμένα. Εἶχον δὲ καὶ κνημίδας καὶ κράνη καὶ παρὰ τὴν ζώνην μαχαίριον ὅσον ξυήλην λακωνικὴν, ἃ ᾧ ἔσφαττον ὧν κρατεῖν δύναιντο, καὶ ἀποτεμνόντες ἂν τὰς κεφαλὰς ἔχοντες ἐπορεύοντο, καὶ ἦδον καὶ ἐχόρευον ὅποτε οἱ πολέμιοι αὐτοὺς ὄψεσθαι ἔμελλον. εἶχον δὲ καὶ δόρυ ὡς πεντεκαίδεκα πήχεων μίαν λόγχην ἔχον. οὗτοι ἐνέμενον ἐν τοῖς πολίσμασιν· ἐπεὶ δὲ παρέλθοιεν οἱ Ἕλληνες, εἶποντο αἰεὶ μαχοῦμενοι. ᾧ κουν δὲ ἐν τοῖς ὄχυροῖς, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐν τούτοις ἀνακεκομισμένοι ἦσαν· ὥστε μηδὲν λαμβά-

νειν αὐτόθεν τοὺς Ἑλληνας, ἀλλὰ διειτράφησαν
 τοῖς κτήνεσιν ἅ ἐκ τῶν Ταόχων ἔλαβον. ἐκ τοῦ
 του οἱ Ἑλληνες ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Ἄρπασον πο-
 ταμόν, εὖρος τεττάρων πλέθρων. ἐντεῦθεν ἐπο-
 ρεύθησαν διὰ Σκυθηνῶν σταθμοὺς τέτταρας πα-
 ρασάγγας εἴκοσι διὰ πεδίου εἰς κώμας· ἐν αἷς
 ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο· ἐντεῦθεν
 διήλθον σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι
 πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα καὶ οἰκουμέ-
 νην ἣ ἐκάλείτο Γυμνιάς. ἐκ ταύτης [τῆς χώρας]
 ὁ ἄρχων τοῖς Ἑλλησιν ἡγεμόνα πέμπει, ὅπως διὰ
 τῆς ἑαυτῶν πολεμίας χώρας ἄγοι αὐτοὺς. Ἐλθὼν
 δ' ἐκεῖνος λέγει ὅτι ἄξει αὐτοὺς πέντε ἡμερῶν
 εἰς χωρίον ὅθεν ὄψονται θάλατταν· εἰ δὲ μή, τε-
 θνάμει ἐπηγγείλατο. καὶ ἡγούμενος ἐπειδὴ ἐνέ-
 βαλλεν εἰς τὴν [ἑαυτοῦ] πολεμίαν, παρεκελεύετο
 αἶθην καὶ φθείρειν τὴν χώραν· ᾧ καὶ δῆλον ἐγέ-
 νετο ὅτι τούτου ἕνεκεν συνέλθοι, οὐ τῆς τῶν
 Ἑλλήνων εὐνοίας. καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ὄρος
 τῆ πέμπτη ἡμέρᾳ· ὄνομα δὲ τῷ ὄρει ἦν Θήχης». «Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις» συμπεραίνο-
 μεν ὅτι ἡ Θεοδοσιούπολις ἦτο μία πόλις κατω-
 κηθῆσα ἐκ χαλύβων ἐλθόντων ἐκ Καρίας. Ὁ
 μέγας ιστοριογράφος καὶ ἀρχαιολόγος F. N. he-
 loubet ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ — *histoire* —
 «Xenopffons ANABASIS» σελ. 85 — Περὶ χα-
 λύβων. λέγει ὅτι ἡ νῦν Theodosiou-polis κατὰ

τὰν ἐποχὴν τῆς ἀναβάσεως τοῦ Ξενοφῶντος ἔκειτο Ν. Α. τῆς σημερινῆς Theodosiουπολεως.

Παρὰ τὸν σημερινὴν θέσιν ὅπου ὑπάρχει τὸ σημερινὸν ἀρμενικὸν χωρίον Καρὰς 4 ὥρας ἀπέχον τῆς Θεοδοσιουπόλεως, οἱ δὲ χάλυβες ὡς ἐκ τοῦ καλοῦ κλίματος ἦσαν ἀλκιμώτατοι. Ὀνομάζετο δ' ἡ νῦν Θεοδοσιούπολις Γυμνιάς ἢ ἐκ Καρῶν, διότι φαίνεται πολλοὶ Κἄρες ἦλθον ἐκ Καρίας καὶ ἔκτισαν τὴν πόλιν ταύτην, ὠνομάσθη δὲ Γυμνιάς ἢ ἐκ Καρῶν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἄλλην Γυμνιάδα τὴν παρὰ τὸν Ἄρπασον ποταμόν. Ὁ δὲ λαὸς ὁ κατοικῶν ἄπασαν τὴν πεδιάδα τῆς Γυμνιάδος τῶν Καρῶν ὠνομάσθη «χάλυβες» διότι ὡς λέγεται οὔτοι πρῶτοι ἔχυσαν τὸν ὀρείχαλκον καὶ ἐσφυρηλάτησαν τὸν σίδηρον.

Τὰ αὐτὰ περὶ τῆς ἐνδυμασίας τῆς ἀρχαίας πόλεως γράφουσιν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτῶν «Ταξείδιον ἀνὰ τὴν Ἀσιατικὴν Τουρκίαν καὶ Περσίαν» καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Γαλλίας ἀποσταλέντες ἀρχαιολόγοι καὶ ἱστορικοὶ κ. κ. Γεώργιος Πίσων καὶ Ἀλβέρτος Δαβελαί ὅπως περιγράψωσι ἱστορικῶς καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐξετάσωσι τὰς τοποθεσίας τῶν ἀρχαίων πόλεων. Οἱ ρηθέντες ἀρχαιολόγοι καὶ ἱστορικοὶ ἀποβιβασθέντες εἰς Τραπεζοῦντα τῇ 27ῃ Αὐγούστου τοῦ 1890οῦ ἔτους, καὶ διελθόντες πάσας τὰς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ ἀναφερομένας πόλεις ἐν τῷ νομῷ

Τραπεζούντος, ἀφίκοντο εἰς Θεοδοσιούπολιν τῆ 127 8]βρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

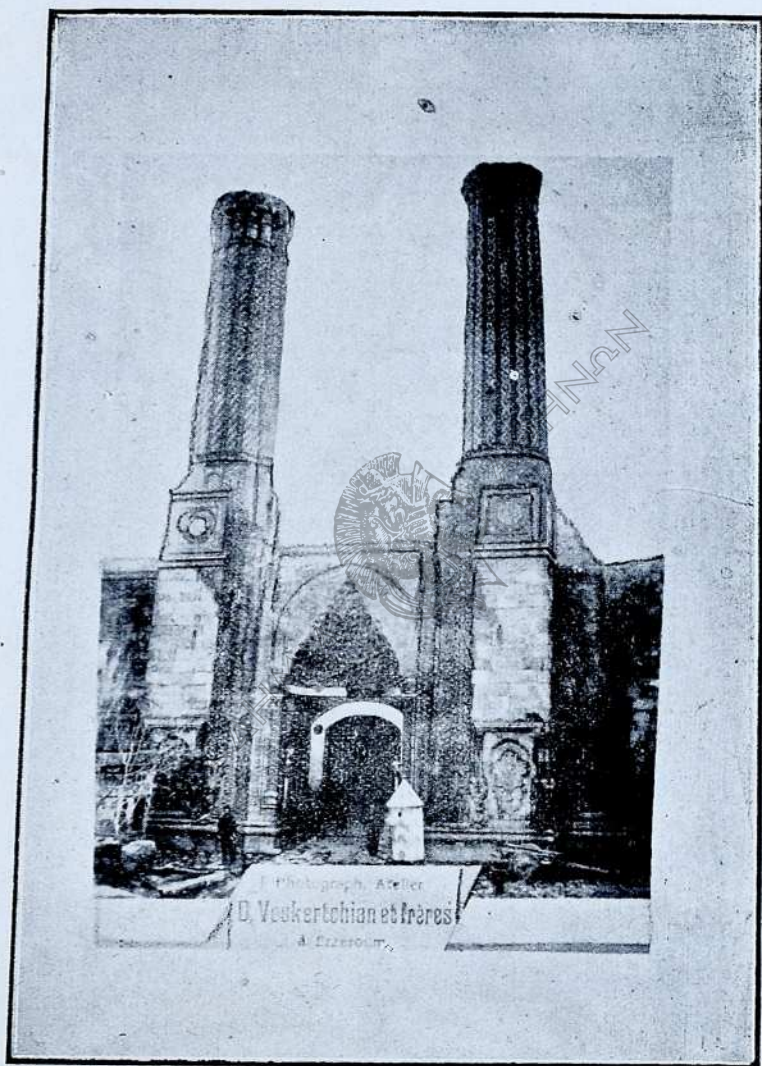
Ἐν σελίδι 49η ἰδοὺ τί γράφουσι περὶ τῆς Γυμναδος τῶν Καρῶν. Τὸ μὲν ὅτι οἱ Κᾶρες ἤλθον ἐνταῦθα τοῦτο διεσώθη καὶ ἐν τῇ Ἀρμενικῇ γλώσσῃ. Οἱ Ἀρμένιοι τὴν Θεοδοσιούπολιν ὀνομάζουσι «Καριν» πόθην; οὐδαμοῦ ἄλλοθι—ἢ ἐκ τῆς ἀρχαίας ὀνομασίας «Γυμνιάς ἢ ἐκ Καρῶν». Βραδύτερον ὅμως ἢ Γυμνιάς ἢ ἐκ Καρῶν ἔπαθεν ἐκ σεισμοῦ καὶ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Καρδούχων ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθησαν οἱ χάλυβες νὰ μεταφέρωσι τὰ πρὸς οἰκοδομὴν χρειώδη, εἰς ὑψηλοτέραν τοποθεσίαν ὅπου ἔκτισαν τὴν νέαν Γυμνιάδα τὴν σημερινὴν Θεοδοσιούπολιν.

Καὶ τοιαύτη μὲν λοιπὸν ἦτο ἡ ὀνομασία τῆς πόλεως μέχρι τοῦ 421 μ. Χ. ὁπότε ἡ νέα Γυμνιάς τῶν Καρῶν μετωνομάσθη εἰς «Θεοδοσιούπολιν». Γνωστὸν τοῖς πᾶσι ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰσδιγέρδου βασιλέως τῆς Περσίας ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Βαραᾶμ ὁ Ε΄, ὑποχωρῶν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν περὶ αὐτῶν μάγων μεγιστάνων, ὅπως στηρίξῃ τὸν οὐκ ἄνευ δυσχερειῶν καταληφθέντα ὑπὲρ αὐτοῦ πατρικὸν θρόνον, ἠναγκάσθη νὰ μετέλθῃ πρὸς τοὺς χριστιανοὺς τῆς Περσίας πολιτείαν ὅλως διάφορον τῆς τοῦ πατρός, ὅστις μόνον κατὰ τὸ τελευταῖον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτος εἶχε φανῆ μισαλλόδοξος,

ὁ δὲ ἀρξάμενος ἐν τῷ περσικῷ κράτει διωγμὸς τῶν χριστιανῶν ὑπῆρξε τοιοῦτος καὶ μετὰ ταύτης διεξήχθη ὡμότητος, ὥστε οἱ τότε μαρτυρήσαντες ἐν οἷς ἐξέχουσιν ὁ Ὅρμίσδας, ὁ Ἰακῶβ, ὁ Βενιαμὴν, κατέλαβον δικαίως ἐπιφανῆ θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς διωκομένης ἐκκλησίας. Ἄλλ' ὁ σκληρὸς διωγμὸς τοῦ Βαραράμ δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἄνευ ἐπακολουθημάτων, ὅτε πολλοὶ τῶν φευγόντων, τοὺς ἀπὸ τοῦ διώκτου κινδύνους κατέφυγον εἰς τὸ Βυζαντιακὸν κράτος. Αἱ παραστάσεις τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀττικοῦ, καὶ ἡ ἐξέγερσις τῆς ἀγανακτήσεως τῆς φιλοθρήσκου Πουλχερίας ἐπὶ τοῖς φοβεροῖς ἀκ οὐσμασι συνετέλεσαν πάντως εἰς τὴν δεινῶσιν τῶν σχέσεων μεταξύ Βυζαντίου καὶ Περσίας. Οἱ περισσότεροι τῶν ἐκ Περσίας ἐκδιωχθέντων ἕνεκεν τῶν πολλῶν κακουχιῶν καὶ βασάνων, ἀπέθανον καθ' ὁδὸν πλεῖστοι δὲ κατέφυγον τότε εἰς τὴν νῦν Θεοδοσιούπολιν. Ὁ Θεοδόσιος προβλέπων τὸν πόλεμον ἄφευκτον διέταξε τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ἀρδαβούριον ἵνα ὀχυρώσῃ τὴν Γυμνιάδα τῶν Καρῶν δι' ἰσχυροῦ φρουρίου. Ὁ αὐτὸς δὲ Θεοδόσιος παρεκάλεσε τὸν τότε πατριάρχην Ἀττικὸν ὅπως ἀποστείλῃ ἱερεῖς εἰς Θεοδοσιούπολιν ἵνα παρηγορῶσι καὶ περιθάλπωσι τοὺς ἐκ Περσίας διωκομένους. Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον ἀπέστειλε ὁ τότε πα-

τριάρχης Ἀττικὸς εἰς Θεοδοσιούπολιν ἀρκετοὺς ἱερεῖς.

Ὁ Θεοδόσιος μαθὼν ὅτι ἐν Θεοδοσιουπόλει οἱ ἐκ Περσίας ἐλθόντες ἦσαν πολλοὶ διέταξε καὶ κατεσκευάσθη περίφημος ναὸς ὀνομασθεὶς πρὸς τιμὴν αὐτοῦ «ἅγιος Θεοδόσιος». Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο μέγιστος ἠδύνατο δὲ νὰ περιλάβῃ 10,000 ἀνθρώπους κατεσκευάσθη δὲ ἐκ λίθου γρανίτου, τὸ δ' ἐσωτερικὸν ἔκοσμήθη δι' ὅλης τῆς βυζαντιακῆς τέχνης. Ὁ ναὸς οὗτος μετεβλήθη ὕστερον εἰς τέμενος ὑπὸ τὸν τίτλον Οὐλοῦν τζαμισί. Ἡ ἀνέγερσις τοιοῦτου ναοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου, ἠνάγκασε τὸν τότε πατριάρχην νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν πόλιν ταύτην τὸ ὄνομα Θεοδοσιούπολις. Ὁ Θεοδόσιος διέταξε νὰ κατασκευάσωσι πέριξ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου διάφορα κελλίδια διὰ τοὺς ἱερεῖς, ἀκολουθῶν δὲ ἐκτίσθη δι' ἐξόδων πάλιν τοῦ Θεοδοσίου ἡ παρπλεύρωσι τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου μητρόπολις, κτίριον ἐπίσης λαμπρόν, μεταβληθεῖσα τὴν σήμερον εἰς ἀποθήκην πολεμοδίων ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν — πλησίον δὲ τῶν κτιρίων τούτων ἀνηγέρθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου δεξαμεναὶ καὶ λουτρῶνες. Ἐντεῦθεν λοιπὸν προεκλήθη τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ταύτης «Θεοδοσιούπολις» καὶ ἐκ τῶν αἰτιῶν τὰς ὁποίας ἄνωθεν ἀνεφέραμεν προεκλήθη μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν πόλεμος, διαρ-

Photograph. Atelier
D. Veerkertchian et frères
à Erzeroum.

ΟΙ ΟΒΕΛΙΣΚΟΙ
ΤΟΥ ΓΕΩΔΟΣΙΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

κέσας μὲν ἐπὶ δύο τοῦλάχιστον ἔτη, καὶ ἀντὶ
να πολεμηθῆ ἔν τῇ Θεοδοσιουπόλει ὡς ἠλπιζεν
ὁ Θεοδόσιος, ἐπολεμήθη ἔν τῇ Περσικῇ ἐπαρ-
χίᾳ Ἀρζανηνῆ καὶ ἔν τῇ Περσικῇ Μεσοπο-
ταμίᾳ. Ὁ στρατηγὸς Ἀρδαβούριος ἀνεδείχθη
νικηφόρος ἐναντίον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Περσι-
κῶν δυνάμεων Ναρσῆ. Ἐπολιόρκει ἤδη αὐτὴν
τὴν Νίσιβιν, ὅτε ἠδυνήθη νὰ σώσῃ τὴν πό-
λιν ταύτην ἐπελθὼν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Βαρα-
ρὰμ τῇ συμπράξει τῶν συμμάχων αὐτοῦ Ἀρά-
βων, οἵτινες οὐχ ἦττον, καταληφθέντες αἵφνης
ὑπὸ πανικοῦ, ὑπέστησαν οἰκτρὰν πανωλεθρίαν,
καθ' ἣν κατεστράφησαν ἑκατοντακισχίλιοι ἔν
τοῖς ὕδασι τοῦ Εὐφράτου.

Ἄλλ' ἔκτοτε μετετράπησαν τὰ πράγματα ὁ
πόλεμος μετεφέρθη ἔν αὐτῇ τῇ Θεοδοσιουπόλει,
καὶ αἱ τύχαι τοῦ πολέμου ἦσαν ἀμφίρροποι.
Τότε ὁ Θεοδόσιος ἠναγκάσθη νὰ στείλῃ νέας
ἐπικουρίας εἰς Θεοδοσιούπολιν. Μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ
τοῦ Βαραρὰμ ἄλωσιν τῆς Θεοδοσιουπόλεως ἠ-
ναγκάσθη ὁ Θεοδόσιος νὰ ἀποστείλῃ ἐπικου-
ρίας ἔν τῇ Βυζαντιακῇ Ἀρμενίᾳ. Τοῦ δὲ πολέ-
μου ἐπιφέροντος ἐναλλάξ ἐπαισθητὰς ζημίας,
εἰς τε Πέρσας καὶ Βυζαντινοὺς, κοινὴν ἀπαλλα-
γὴν ἐθεώρησαν οἱ πολέμιοι τὴν ἐν τέλει ὁμολο-
γηθεῖσαν εἰρήνην. Ἐβδομήκοντα καὶ ἐννέα ἔτη

εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 422 ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ μεταξὺ Περσῶν καὶ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ὁμολογηθείσης ἑκατονταετοῦς εἰρήνης. Κατὰ τὴν μακρὸν τοῦτον χρόνον ἀπησχόλουν τοὺς βασιλεῖς τῶν Περσῶν ἔριδες περὶ τοῦ θρόνου, μακροὶ ἀγῶνες πρὸς τοὺς λαοὺς, οἵτινες ἐκαλοῦντο μὲν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Οὐννοὶ Ἐφθαλμεῖται, ἀλλ' οὐδὲν φαίνονται ἔχοντες κοινὸν πρὸς τοὺς Οὐννοὺς αἱ θρησκευτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ αἰρέσεις καὶ ἄλλαι ἐσωτερικαὶ τοῦ κράτους ἀνωμαλίας. Διὰ πάντας δὲ τοὺς λόγους τούτους, οὐ μόνον δὲν εἶχε διαταραχθῆ ἢ πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς εἰρήνη, ἀλλὰ καὶ εἶχε συσφιγθῆ ἐν τῷ μεταξὺ ἔτι μᾶλλον ἢ φιλία τῶν δύο κρατῶν, διὰ τῆς ἐν ἔτει 442 ὁμολογηθείσης συνθήκης.

Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὑπεχρεοῦντο οἱ Βυζαντινοὶ νὰ τελῶσι κατ' ἔτος τεταγμένον χρῆμα γήριν τῆς δαπάνης, ἣν ἀπῆτει ἡ φύλαξις φρουρίου κειμένου κατὰ τὰς Κασπίας πύλας, μεταξὺ τῶν ἐσχάτων παρωρείων τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, καὶ ταῦτα ὅπως πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον τῶν δύο κρατῶν παρακωλύεται ἢ πρὸς νότον διάβασις, τῶν τὰς ἐκεῖθεν τοῦ Καυκάσου χέρσους οἰκούντων λαῶν.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ σχέσεις τῶν δύο κρατῶν, ὅτε ὁ Καβάδης ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν 487 — 498

ἐξωσθεις ἐπὶ τινα χρόνον ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐ-
τοῦ Ζαμάσπου, ἀνέκτησε τῷ 501 τὸν θρόνον διὰ
τῆς βοηθείας τῶν Ἐφθαλιτῶν. Στερούμενοι δὲ
χρημάτων, ὧν εἶχε μεγάλην ἀνάγκην, ὅπως ἀ-
ποτίσῃ τὰς βαρείας ὑποχρεώσεις, ἃς εἶχεν ἀνα-
λάβῃ πρὸς τοὺς ὑποστηρίζοντας αὐτόν, κατὰ
τὴν κάθοδον ἀπετάθη πρὸς τὸν Ἀναστάσιον τὸν
Δίκορον τὸν διάδοχον τοῦ Ζήνωνος, (ἐπωνομά-
σθη δὲ Δίκορος διότι ἑκατέρα κόρη τῶν ὀφθαλ-
μῶν του ἦτε ἐτερόχρους) ἀπαιτῶν τὰ πρὸς φύ-
λαξιν τῶν Κασπίων πυλῶν ὑπεσχημένα χρήμα-
τα, ἅτιν' ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Λέοντος καθυστέ-
ρουν οἱ Βυζαντινοί. Ὁ δ' Ἀναστάσιος ἢ τὸ παρ'
ἅπαν ἡρνήθη νὰ πληρώσῃ τὰ ὀφειλόμενα, ἢ
ἐδέχθη νὰ παράσχη χρήματα μόνον ὑπὸ τὸν
τύπον δανείου.

Ἄλλ' ὅπωςδήποτε καὶ ἂν διετύπωσεν ὁ Ἀ-
ναστάσιος τὴν ἄρνησιν αὐτοῦ, ὁ Σασανίδης βα-
σιλεὺς ἐθέωρησε τὴν τοιαύτην ἀπάντησιν ὡς
παράβασιν τῶν συνθηκῶν, καὶ, ἐπιχειρῶν πόλε-
μον ἀκήρυκτον, εἰσέβαλεν τῇ 23ῃ Αὐγούστου
502 εἰς τὸ βυζαντιακὸν μέρος τῆς Ἀρμενίας,
ἡγούμενος μεγάλης στρατιᾶς Περσῶν, Ἐφθαλι-
τῶν καὶ Ἀράβων. Μέχρι δὲ τῶν ἀρχῶν τοῦ
8]βρίου, εἶχε καταλάβει μὲν τὴν Θεοδοσιούπο-
λιν καὶ Μαρτυρόπολιν, εἰσχωρήσας δ' εἰς τὰ βό-
ρεια τῆς Μεσοποταμίας εἶχεν ἀρχίσει νὰ πο-

λιορκῆ τὴν ὄχυρὰν Ἄμιδαν τὸ σημερινὸν Διαρ-
βεκῆρ.

Ἄλλ' εἰ καὶ ἡ Βυζαντιακὴ φρουρὰ τῆς πό-
λεως ταύτης ἦτο ὀλιγάνθρωπος τοιαύτη ὑπήρξεν
ἢ γενναιότης τῶν κατοίκων καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει
μοναχῶν περὶ τὴν ἄμυναν, ὥστε καθ' ὅλον τὸν
χειμῶνα ὑπὲρ τοὺς τρεῖς μῆνας ματαῖα ἀπέβη
πᾶσα ἐνέργεια τῶν πολιορκητῶν. Τέλος δὲ μετὰ
πολλὰς δυσχερείας καὶ κατόπιν μεγάλων ἀπω-
λειῶν τῆς Περσικῆς στρατιᾶς ἐκυριεύθη καὶ ἡ
Ἄμιδα ἀρχομένου τοῦ 503 ὁ Καβάδης, εἰσελθὼν
εἰς τὰς πόλεις Ἄμιδαν, Θεοδοσιούπολιν καὶ Μαρ-
τυρόπολιν διέταξε γενικὴν σφαγὴν τῶν κατοί-
κων, καθ' ἣν ἀπωλέσθησαν πολλαὶ χιλιάδες.
Ὅτε δὲ τέλος ἔπαυσεν ἡ σφαγὴ τοῦ νικητοῦ
πεισθέντος εἰς τὰς παρακλήσεις καὶ παραστά-
σειν ἱερέως τινος. Ὁ Καβάδης ἐξῆλθε τῶν πό-
λεων ἐγκαθιδρύσας ἐν αὐταῖς φρουρὰν Περσικὴν.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Καβάδου ἄλωσις τῆς Θεοδοσιου-
πόλεως Μαρτυρουπόλεως ἰδίως δὲ τῆς Ἄμιδας
ἐνέβαλεν εἰς μεγάλην ταραχὴν τὴν βυζαντιακὴν
βασίλειαν. Ὁ δὲ Ἀναστάσιος ὅστις μέχρι τινος
εἶχεν ἐλπίσει νὰ ἀποτρέψῃ τὸν Καβάδην ἀπὸ
τοῦ πολέμου διὰ διαπραγματεύσεων, εὐρέθη ἡ-
ναγκασμένος μετὰ τὰς ἐπιτυχίας ἐκείνας τοῦ
βασιλέως τῶν Περσῶν νάντεπεξέλθῃ ἐναντίον
αὐτοῦ πάσῃ δυνάμει. Ἀπεστάλη λοιπὸν εἰς τὴν

Μεσοποταμίαν στρατιὰ μεγίστη, τοιαύτη ὅποια οὔτε πρότερον οὔτε ὕστερον ἐστάλη ποτε ὑπὸ τῶν Βυζαντίνων ἐπὶ τοὺς Πέρσας. Ὁ πόλεμος οὗτος διήρκεσεν τρία ἔτη ἠναγκάσθησαν δὲ οἱ Πέρσαι νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Βυζαντίνους τὰς καταληφθείσας πόλεις, καὶ, νὰ συνάψωσιν ἑπταετεῖς σπονδάς. Καὶ ὑπῆρξαν μὲν λίαν ἐπιεικεῖς διὰ τοὺς Πέρσας οἱ ὅροι τῆς ὁμολογηθείσης εἰρήνης· ἀλλ' ὁ Ἀναστάσιος μετ' οὐ πολὺ ἀπέδειξεν, ὅτι, καίπερ οὕτως ἐπὶ μετρίοις ὅροις, περατώσας τὸν πρὸς τοὺς Πέρσας ἀγῶνα, οὐδαμῶς διανοεῖτο νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν Καβάδην οἰανδήποτε μείωσιν τῶν Βυζαντιακῶν κτήσεων, ἐν τοῖς ἐνδοτάτοις τῆς Ἀσίας. Καὶ δὴ πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν ὠχύρωσε μὲν τὴν Θεοδοσιούπολιν, ἔκτισε δὲ τῷ 507 εἰς ἀπόστασιν τριῶν ὠρῶν καὶ ἡμισείας ἀπὸ τῆς Νισίβεως, ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ Μασίου ὄρους, κατὰ τὰ κράσπεδα τῆς μεγάλης πεδιάδος τῆς Μεσοποταμίας, νέον φρούριον, μίταβαλὼν τὸ χωρίον Δάρας εἰς ὄχυρὰν καὶ εὐρείαν πόλιν, ἣτις ἐκλήθη ἀπ' αὐτοῦ Ἀναστασιούπολις. Καὶ ἡ μὲν Βυζαντιακὴ τέχνη κατεκόσμησε ἀπάσας τὰς ἀνακτηθείσας πόλεις, δι' ἐκκλησιῶν, στοῶν, ἀποθηκῶν σίτου, μεγάλων δεξαμενῶν καὶ λουτρῶν. Ἐκ δὲ τῆς μέχρι τοῦδε σωθείσης ἐπιγραφῆς ἐνδοθεν τῆς πύλης μανθάνομεν, ὅτι καὶ ὁ Ῥωμανὸς ὁ

ὁ στρατηγὸς τῆς Εὐφρατησίας καὶ τῆς Παλαιστίνης ἐπεστάτησε κατὰ τὴν β' ὀχύρωσιν τῆς Θεοδοσιουπόλεως ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου.

Ὁ Ἰουστινιανὸς μετὰ ταῦτα πλείστας ἄλλας πόλεις ἔκτισεν ἢ ἀνωκοδόμησεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀρμενίαν, ἀπὸ τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ Μαρτυρουπόλεως μέχρι τῆς πρωτευούσης Θεοδοσιουπόλεως καὶ αὐτὴν τὴν Θεοδοσιούπολιν ὠχύρωσε δι' ὑψηλῶν τειχῶν καὶ διὰ τάφρων. Ἐπίσης ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκτισε τὴν γέφυραν τοῦ ποιμένου τσομπὰν κιοπροῦκιοῖ τὸ σημερινὸν φρούριον ἐν Χασὰν Καλαὶ—τὸ τζιβὶν καλαὶ καὶ Μουζικαίρτ. Ἐπίσης ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνωκοδόμησε τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν καταστραφεῖσαν μητρόπολιν κατὰ τὴν β' ἄλωσιν τῆς Θεοδοσιουπόλεως, Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκτισε πολλὰ φρούρια εἰς τὴν χώραν τῶν τζανῶν καὶ εἰς τὴν παρὰ τὸν Καύκασον Λαζικὴν καὶ παρὰ τὸ στόμιον τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης καὶ εἰς τὴν Κριμαίαν. Ἐπίσης ἀνωκοδόμησε τὰ τεῖχη τῆς ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ Νικυπόλεως (Καρὰ—ισὰρ—Σαρκῆ). Πρὸς τούτοις εἰς τὸν Πόντου ἀνωκοδόμησε τὰς πόλεις Ἀμάσειαν καὶ Τραπεζοῦντα. Πλείστα μοναστήρια ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀρμενίᾳ ἐκτίσθησαν ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς Ἰουστινιανοῦ μεταβληθέντα τὴν σήμερον εἰς τεμένη ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν καὶ

Κούρδων. Ὁ Προκόπιος ὁ περιγράψας τὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ λέγει ὅτι ὁ μεταγενέστερος κόσμος θεώμενος αὐτὰ δὲν ἠθέλε πιστεῦσαι ὅτι «πάντα ἀνδρὸς ἑνὸς τυγχάνουσιν ἔργα ὄντα, ἀν μὴ τοῦτο δι' ἰδίας συγγραφῆς οὕτως τεκμηριωθῆ» Ἡ πολυπραγμοσύνη τοῦ Ἰουστινιανοῦ τῆς ἀνωκοδομήσεως τῆς Θεοδοσιουπόλεως ἀπέβλεπεν ἰδίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συγκοινωνίας καὶ τὴν διὰ ταύτης προαγωγὴν τῆς ἐμπορίας καὶ τῆς βιομηχανίας, καὶ ἰδιαίτερος ἐπρονόει ὅτι ἡ Θεοδοσιούπολις ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἄμεσον ἐμπορικὴν συνάφειαν πρὸς τὸ μέγα Περσικὸν κράτος καὶ διὰ τούτου πρὸς τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν, ὡς μαρτυρεῖ περὶ τούτου καὶ τὸ κείμενον τῆς πρὸς τὸν Χοσρόην συνθήκης τοῦ 558, ὅπου ὑπῆρχον ἰδιαίτερας διατάξεις περὶ τῆς μεταξὺ Θεοδοσιουπόλεως καὶ Περσικοῦ κράτους ἐμπορίας. Εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐδέσποζεν ὄλων τῶν χωρῶν, ὅσαι κατέχονται σήμερον ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ἥτοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Συρίας, Παλαιστίνης, Ἀρμενίας, Μεσοποταμίας. Καὶ οἱ Σαρακηνοὶ Ἀραβες τῆς βορείου Ἀραβίας, εἰς τοὺς ὁποίους τότε ἀκόμη δὲν εἶχε κηρυχθῆ ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰσλάμ, (διότι ὁ προφήτης τοῦ Ἰσλάμ ἐγεννώθη πέντε ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α΄) ἀνεγνώριζαν τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος τεταγμένοι ὑπὸ ἡγε-

μόνας ὑποτελεῖς. Ὡσαύτως οἱ ἄνωθεν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρμενίας παρὰ τὸν Καύκασον, κατοικοῦντες τὰς σήμερον εἰς τὸ ρωσικὸν κράτος ὑποκειμένας χώρας Λαζικὴν καὶ Γεωργίαν ἦσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος.

Ὡς μῦθον μόνον ἀπὸ σκοποῦ φανατικοῦ πλασθέντα, θεωρῶ τὴν ἐν τῇ ἀρμενικῇ ἱστορίᾳ ἀναγραφείσαν ἀφήγησιν περὶ τῆς ἀνωκοδομήσεως τῆς Θεοδοσιουπόλεως οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀλλὰ ὑπὸ τινος πρίγκιπος Ἀρμενίου ὀνομαζομένου Γκαρὶν ἐξ οὗ καὶ τὸ Ἀρμενικὸν ὄνομα τῆς πόλεως—διετηρήθη μέχρι σήμερον γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἡ Ἀρμενία εἶχε διανεμηθῆ—(ἡ Περσαρμενία) ἀπὸ τοῦ 428 εἰρηνικῶς μεταξὺ τοῦ Ρωμαϊκοῦ καὶ τοῦ Περσικοῦ κράτους ἐκλιπόντος πλέον τοῦ ἐκεῖ βασιλικοῦ οἴκου. Τὴν δύναμιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ μαρτυροῦσιν αὐτοὶ οὗτοι οἱ Ἀρμένιοι πρέσβεις οἵτινες ἐστάλησαν ἀπὸ ἐχθρικῆν πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν μερίδα λέγοντες πρὸς τὸν Χοσρόην τὸν βασιλέα τῆς Περσίας «Τί οὐκ ἐκίνησε τῶν καθεστώτων ; οὐχ ἡμῖν φόρου ἀναγωγὴν ἔταξε ; καὶ Τζάνους τοὺς ὁμόρους ἡμῶν αὐτονόμους ὄντας δεδούλωται καὶ βασιλεῖς τῶν ἀθλίων Λαζῶν ἄρχοντα Ρωμαῖον ἐπέστησε ; Οὐ Βοσπορίταις μὲν τοῖς Οὐννων κατοικίους στρατηγούς ἔπεμψε ; ὁ μαιχμίαν δὲ πεποίηται πρὸς τὰς τῶν Αἰθιοπῶν ἀρχὰς ὧν καὶ

ἀνήκοι Ρωμαῖοι τὸ παράπαν ἐτύγχανον ὄντες; ἀλλὰ καὶ ὀμηρίτας τε καὶ θάλασσαν τὴν ἔρυθρὰν περιβέβληται; ἀφίεμεν γὰρ λέγειν τὴν Λιβύην καὶ Ἰταλῶν πάθη—ἀφίεμεν γὰρ λέγειν παραβίασιν συνθηκῶν ἀνωκοδομήσας Θεοδοσιούπολιν».

Εἰς ταῦτα οἱ ἀρμένιοι πρέσβυς ἐπρόσθετον: «Ἡ γῆ τὸν ἄθρωπον οὐ χωρεῖ σύμπασα μικρὸν ἐστὶν αὐτῷ πάντων ὁμοῖ τῶν ἀνθρώπων κρατεῖν, ὁ δὲ καὶ τὸν αἰθέρα περισκοπεῖ καὶ τοὺς ὑπὲρ τὴν οἰκουμένην περιποιεῖσθαι βουλόμενος. Κατὰ ταῦτα θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τοῦ Φιλίππου τὸ ἀξιομνημόνευτον ἐκεῖνο ὅπερ ἀπήντα ὁ πατὴρ τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τοὺς μεμφομένους αὐτὸν διότι ἐκολάκευε καὶ ἐθεράπευε τοὺς προδότας μέχρι τινός, ἀλλ' ὕστερον οἰκτρῶς τοὺς ἐφόνευε «Φιλῶ μὲν τὴν προδοσίαν, ἀλλὰ μισῶ τοὺς προδότας».

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΥΛΗΣ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ

Ἡ πύλη αὕτη κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ περιέκλειε ἐντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῆς ἀγίασμά τι ὀλίγον ὀπισθεν τῆς Μητροπόλεως τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου κτισθείσης. Καὶ τὸ μὲν κτίριον τῆς μητροπόλεως κατερειπῶθην ὡς ἐκ τῶν διαφόρων ἐπισυμβάντων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς σεισμῶν, ἀνεκτίσθη κατὰ τὸ 1876

καὶ χρησιμεύει ὡς ἀποθήκη πολεμοφοδίων· ἐπί-
σης ἐν ἔτος πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ρωσοτουρ-
κικοῦ πολέμου ἐπεσκευάσθη ὑπὸ τῶν τούρκων
καὶ ἡ δεξιὰ πτέρυξ τοῦ κτιρίου τῆς ἀποθήκης.
ἀνωτάτω πλησίον τοῦ γείσου διετηρήθη ὁ δεξιὸς
ρόδαξ μετὰ σταυροῦ ἀβαθῶς ἀναγεγλυμμένος
εἰς δύο συγκεντρικοὺς κύκλους διὰ μελαινῶν
γραμμῶν εἰς ὀκτὼ πέταλλα ποικίλως βεβαμμέ-
να· ἀλλὰ μόνου ἰχνη ροδίνης βαφῆς διετηρή-
θησαν. Ὁ γείσος τῆς πύλης ταύτης καὶ τὰ πλά-
για εἰσὶν κεκοσμημένα διὰ φύλλων γλωσσοει-
δῶν, κατὰ δὲ τὰς γωνίας δι' ὠραίων ἐγχαράκτων
ἐλίκων. Εἰς τινα μέρη καὶ ἰδίως ἄνωθεν τοῦ γεί-
σου ἐβλάβη ἴσως ἐκ σεισμοῦ καὶ ἐπιδιορθώθη
βραδύτερον· τοῦτο εὐκόλως δύναται ὁ θεατὴς νὰ
διακρίνη ὡς ἐκ τῆς ἀνισότητος τῶν ἄνωθεν τοῦ
γείσου παραστάδων. Οἱ λίθοι δι' ὧν κατεσκευά-
σθη ἡ πύλη αὕτη φαίνεται ὅτι μετεκομίσθησαν
ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους ντεβὲ μπογί. Με-
ταξὺ τῶν παραστάδων τῆς πύλης ταύτης ἐν τῷ
μέσῳ εἶναι ἐγγεγλυμμένον τὸ σύμβολον τῆς Βυ-
ζαντιακῆς κυριαρχίας ὁ δικέφαλος αἰετός. Ὁ
ἀριστερόθεν ὁμως τῷ εἰσερχομένῳ διὰ τῆς πύ-
λης εἶναι ἡμιτελής ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ἡ ταχύτης
μεθ' ἧς ὠκοδομήθη ἡ πύλη αὕτη.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΒΕΛΙΣΚΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ

Οἱ ὀβελίσκοι οὗτοι ἐκτίσθησαν ἐν Θεοδοσιουπόλει κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ἐν Κων]πόλει τοιούτου, μετ' ἀπομίμησιν τῆς διαφορᾶς ὅτι τὸ ἔργον εἶναι βεβαίως ἀπλοῖκόν καὶ ἀδέξιον, ἀλλ' ἐνέχει καλλιτεχνικὴν θυμοσοφίαν, τεχνίτου μὴ σπουδασαντος τὴν τέχνην· εἶναι πολὺ σημαντικὸν τὸ ἔργον ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως, διότι οὐδεμίαν παχύτητα, ἀφήκαν αἱ βαφαί, οὐδὲ ἐξόγκωσίν τινα, ὡς θὰ ἀνέμενέ τις ἐπὶ τοιούτου ἀπλοῦ συμβολικοῦ, τῶν συνόρων φρουρίου. Ἴσως λοιπὸν ἐτέθησαν αἱ βαφαί ἀναμεμιγμέναι μετὰ κηροῦ ἐν τοῖς ψηφιδωτοῖς, κατ' ἰδιάζοντά τινα τρόπον, καθιστῶντα ὅλως ἢ σχεδὸν περιττήν, τὴν ἔγκουσι καὶ ἐπίστρωσιν αὐτῶν.

Τούτου ἀληθεύοντος θὰ εἴχομεν ἐνταῦθα παράδειγμα σπουδαιότατον τῆς πρώτης βαθμίδος τῆς ἐγκαυστικῆς τέχνης, ἣτις ἐρμηνεύει τὴν διαφορὰν αὐτῆς ἀπὸ τῆς ξηρογραφικῆς (à tempera) μεθόδου· ἡ τελευταία αὕτη εἶναι βεβαίως ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τοιούτων πλακῶν διότι μετ' ὀλίγον θὰ πέσωσιν αἱ βαφαί.

Πρὸς ὑπερνίκησιν ἄρα τοιοῦτου ἐξαφανισμοῦ ἀνεμίγνυον τὰς βαφὰς μετὰ κηροῦ, ἄγνωστον τίνος ποιότητος, καὶ ὑπὸ τίνος ἀναλογίας, δημιουργοῦντες οὕτω κηρογραφίαν ψηφιδωτήν.

Οἱ ὀβελίσκοι οὗτοι ἔληγον ἄνω εἰς ἀετώματα

ἄτινα ἐκ τοῦ σεισμοῦ ἀπεκόπησαν καὶ πεσόντα συνετρίβησαν τὰ δαψιλῆ γραπτὰ συνήθη κοσμήματα μετὰ τοῦ ἰσχυρῶς κυανίζοντος χρώματος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διετηρήθησαν πολὺ καλῶς. Ἡ ὑπὲρ τὸ κυμάτιον τοῦ γείσου αὐλαξ ἔκοσμήθη κατὰ τρόπον μοναδικὸν διὰ κυανῆς μὲν βαφῆς τὰ 2 τρίτα ἐκ τῶν ἄκρων, δι' ὠραίας δὲ ροδίνης τὸ ἐν μέσῳ.

Κάτωθεν τῶν δύο τούτων ὀβελίσκων ἔνδοθεν τῆς πύλης σώζεται ἐπιγραφὴ, ἣτις ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς ἐπὶ λειανθέντος διατήματος διὰ μικρῶν γραμμάτων ἐπὶ διπλῶν ὀριζοντίων χαραγῶν δειγμένων διὰ τοῦ κανόνος, ἄνωθεν δ' ὑπάρχει κεχαραγμένους μικρὸς σταυρὸς

Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει οὕτω·

ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΠΥΛΗ †

ΚΥΡΙΕ ΒΟΗΘΕΙ ΤΟΝ ΔΟΥΛΟΝ ΣΟΥ ΡΩΜΑΝΟΝ

ΤΟΝ ΔΑ

ΛΑΣΙΝΟΥ — δυσανάγνωστον — ΚΑΙ ΚΑΤ' ΕΠΑΝΩ ΤΗΣ Ι
ΒΗΡΙΑΣ Η ΠΟΡΤΑ ΘΟΚΤΙΣΤΟΥ ΘΕΟΔ. ΚΑΙ ΕΗ Β.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εἰκάζομεν ὅτι ὁ Ρωμανὸς ὁ στρατηγὸς τῆς Εὐφρατησίας ἐπεστάτησε κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπισκευὴν καὶ ὀχύρωσιν τῆς Θεοδοσιουπόλεως.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΝ

ΘΕΣΙΣ καὶ ΕΚΤΑΣΙΣ. Πρὸς Ν καὶ ΝΑ τοῦ νομοῦ Τραπεζοῦντος κείται ὁ νομὸς Θεοδοσιουπόλεως (Ἐρζεροῦμης), ὁ βορειανατολικώτερος ἐν τῇ Μικρῇ Ἀσίᾳ περιοριζόμενος πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ νομοῦ Βὰν καὶ Βιτλῖς, πρὸς Α ὑπὸ τῶν ρωσικῶν καὶ περσικῶν ὀρίων, καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τῶν νομῶν Σεβαστείας, Μασμουρὲτ· ουλ· ἄζιζ καὶ Διαρβεκίρης. Ὁ νομὸς διαιρεῖται εἰς τρεῖς διοικήσεις, τὴν τῆς Θεοδοσιουπόλεως, Ἐρζιυγκιὰν καὶ Βαγιαζήτ.

ΟΡΗ καὶ ΒΟΤΝΑ. Πρὸς Β μὲν εἶναι τὰ ὄρη Δομλοῦ Δὰγ, πρὸς Α εἶναι ἡ σειρὰ τοῦ Δεβέ-Μπογιοῦν, πρὸς Ν τὰ ὄρη Παλαντοκαῖν, καὶ πρὸς μεσημβρίαν τὰ βουνὰ τῶν Γκισοῦρ ἀπίστων.

ΠΕΔΙΑΔΕΣ. Κάτωθεν τῶν ὀρέων τούτων ἔξαπλοῦται ἡ πεδιάς Θεοδοσιουπόλεως ἔχουσα ἐπιφάνειαν 430 τετραγωνικῶν χιλιαμέτρων ὡς ἔγγιστα.

ΠΟΤΑΜΟΙ. Ἀξιολογώτερος εἶναι ὁ δυτικὸς Εὐφράτης (Καρά-σοῦ) ὅστις ἐκ τῆς Θεοδοσιουπόλεως φαίνεται ὡς λίμνη· ἐκ τοῦ ποταμοῦ τούτου ἀλιεύονται κάλλιστοι ἰχθεῖς.

ΦΤΤΙΚΗ ΤΗΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑ-
ΤΑΣΤΑΣΙΣ. Ἡ Θεοδοσιούπολις ἢ Γυμνιάς ὡς
καὶ τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα δηλοῖ, στερεῖται
οὐ μόνον καρποφόρων δένδρων, ἀλλὰ καὶ ἀκάρ-
πων, χάρις εἰς τὴν ἀμέλειαν τῶν κατοίκων αὐ-
τῆς. Μετὰ λύπης ὁ θεατὴς παρατηρεῖ τὴν γυμ-
νότητα τῆς τε πόλεως, τῶν περίξ αὐτῆς χωρίων,
καὶ τῆς κάτωθεν τῆς πόλεως ἐξαπλουμένης αὐ-
τῆς πεδιάδος.

Ἀπὸ τινων ὁμως ἐτῶν τῇ εἰσηγήσει πολλῶν
δενδροφίλων ἤρξατο πρὸς δοκιμὴν ἡ δενδροφυ-
τεία, εἰς τὴν θέσιν Πασὰ Κιόσκ, εἰς τὸν δημαρ-
χιακὸν κήπον καὶ εἰς τὸ ἐλληνικὸν νεκροταφεῖον·
τὰ πρὸς δοκιμὴν φυτευθέντα δένδρα ἤδη αὐξη-
θέντα, ἀπετέλεσαν τὰς ἐξοχικὰς ροιμάντσας τῆς
Θεοδοδιουπόλεως. Εὐχῆς δὲ ἔργον ἤθελεν εἶσθαι
ἐὰν μετὰ τὸ πείραμα τοῦτο, ἢ τε νομαρχία καὶ
δημαρχία, συμμαχούσης καὶ τῆς Γεωργικῆς
σχολῆς, λάβωσιν ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν τὴν
γυμνότητα τῆς Θεοδοσιουπόλεως καὶ τῶν περίξ
χωρίων, καὶ ἀποφασίση ἢ μὲν νομαρχία μετὰ
τῆς δημαρχίας νὰ ἐξοδεύσῃ ποσὰ τινα διὰ τὴν
δενδροφυτεῖαν Θεοδοσιουπόλεως, ἀφοῦ πλέον ἢ
ἅπαξ ἐβεβαιώθη περὶ τῆς εὐδοκίμησεως αὐτῆς,
ἢ δὲ Γεωργικὴ σχολὴ τῆς Θεοδοσιουπόλεως με-
τὰ τοῦ ἐν Ἰλιτza παραρτήματος αὐτῆς, ἀναλά-
βῃ νὰ κατηχήσῃ τοὺς χωρικοὺς καὶ διδάξῃ αὐ-

τοὺς συνάμα τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα τῆς δει-
δροφυτείας. Ἐγὼ αὐτοὺς διαμείνας ἐπὶ τι διάστη-
μα χάριν ἀλλαγῆς, εἰς Ἴλιτζα, ἔσχον τὴν τιμὴν
κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, νὰ γνωρίσω τὸν ρέ-
κτην διευθυντὴν, τοῦ ἐκεῖ παραρτήματος τῆς
Γεωργικῆς σχολῆς κ. Ἀχμέτ ἐφένδην πρὸς ὃν
συνέστησα τὰ εἰκότα.

Μία καλὴ θέλησις ἐκ μέρους τῆς τε νομαρ-
χίας, Δημαρχίας καὶ τῆς Γεωργικῆς σχολῆς,
δύναται νὰ μετατρέψῃ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ὀνο-
μασίαν κατ' οὐσίαν εἰς **ἐνδεδυνμένην**.

Ἐὰν τοῦτο γίνῃ πιστεύω μετὰ παρέλευσιν 10
ἐτῶν ἀπὸ σήμερον, ὅτι, ὁ πτωχὸς λαὸς τῆς πρω-
τευούσης καὶ τῶν περιχώρων θὰ εὖρῃ ἀνακούφι-
σίν τινα, ἀπὸ τὴν μαστίζουσαν τὸν τόπον τοῦτον
ἀσθένειαν τῆς λειποξυλίας, τῆς μέχρι τοιοῦτου
βαθμοῦ εὐρισκομένης, ὥστε νὰ μὴ ἀναγκάζῃ
αὐτὸν, τὰ μὲν ξύλα διὰ τὴν ἔλλειψιν, νὰ ἀγορά-
ζῃ πρὸς 100 γρόσια τὸ τσεκίον, τὴν δὲ κόπρον
τῶν ζώων, τὰ μεγαβάλλη εἰς καύσιμον ὕλην.
Κατὰ μέσον ὄρον μία οἰκογένεια διὰ νὰ διέλθῃ
τὸν μειμῶνα καίουσα μίαν μόνον θερμάστραν
ἔχει ἀνάγκην καυσίμου ὕλης 8—9 καὶ 10 λιρῶν,
Ὁ δὲ μὴ δυνάμενος νὰ ἀγοράσῃ — φρίττει γὰρ
κανεῖς καὶ ριγοῖ ἐξ οἴκτου, ἐὰν ἐν καιρῷ χειμῶνος,
ἐπισκεφθῇ τὴν συνοικίαν τοῦ Γκιαοῦρ Μπογὰν
(ὀνομισθεῖσαν οὕτω ὡς ἐκ τῆς μὴ ἐπιτρεπομέ-

νης διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης διαβάσεως τῶν ἀπίστων) κειμένην ὀπισθεν τοῦ Τσιφτέ μιναρὲ καὶ κατοικουμένην ἀπὸ πτωχοῦς μωαμεθανοῦς, ἐκεῖ σπαράσσεται ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου, βλέπουσα ἀνθρώπους ρακενδύτους, ριγούντας, καὶ ἐντὸς οἰκίσκου ἐντὸς τῆς γῆς δίκην τρώγλης, κατοικούντας καὶ ἀναμένοντας νὰ θερμανθῶσι ἐκ τῆς ὀλίγου κόπρου τῶν ζώων, ἦν κατὰ τὸ θέρος συνήθροισαν, ἐκ τῶν μεταφορικῶν ζώων, κατὰ τὸ διάστημα τῆς εἰς Θεοδοσιούπολιν διαμονῆς αὐτῶν, καὶ διὰ τῆς ἀναμύξεως αὐτῆς μετὰ τῶν ἀχύρων κατέστησαν αὐτὰ καύσιμα—θερμαντικὰ—καὶ πρὸς γνωριμίαν ὠνόμασαν αὐτὰ τεζέκια—Οὐδὲν παράθυρον ὑπάρχει εἰς τοὺς οἰκίσκους τούτους—Εἶναι λίαν λυπηρὸν καὶ δυσάρεστον ὡς ἐκ τῆς ἀμελείας, ὃ χειμῶν νὰ εἶναι ἡ κόλασις διὰ τοὺς πτωχοῦς τοῦ τόπου τούτου.

Ἐλπίζομεν εἰς τὸ μέλλον ὅτι ὁ νομαρχεῦν μετὰ τοῦ δημάρχου τῆς πόλεως θέλει λάβῃ ὑπ' ὄψιν, τὸν τοῦ ἐξόχου ἐπιστήμονος Colbert λόγον ὅστις περὶ δασῶν λόγον ποιούμενος λέγει περὶ αὐτῶν καταλλήλως τὰ ἐξῆς : «Τὸ μέλλον ἐκάστου τόπου ἐξαρτᾶται κατὰ πλεῖστον μέρος ἐκ τῆς ὑπάρξεως δασῶν. Πᾶσα δὲ χώρα στερουμένη τοιούτων καθίσταται οὐ μόνον ἄγονος ἀλλὰ καὶ ἀνθυγιεινὴ». Ἐλπίζομεν.

Ο ΑΡΧΙΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΙΔΕΡΙΑΔΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΜΕΡΟΣ Γ'.
Η ΕΝΕΣΤΩΣΑ
ΤΗΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Πρωτεύουσα Θεοδοσιούπολις (ἔρζεν ἔρ-ρουμ = σύνορον τῶν Ρωμαίων, « Ἀρζανηνή », Γυμνιάς, ἄρμεισιτὶ Καρίν, ἔδρα γενικοῦ διοικητοῦ, ὀρθοδόξου μητροπολίτου Ἑλληνος, ὑπαγομένου εἰς τὸν πατριαρχικὸν τῆς Ἀντιοχείας θρόνον, ἀλλὰ φεῦ ὁ μητροπολιτικὸς οὗτος θρόνος ἀπὸ 15ετίας χηρεύει, Ἡ Θεοδοσιούπολις εἶναι ἔδρα Ἀρμενίου καὶ Ἀρμενοκαθολικοῦ ἐπισκόπου, γενικοῦ προξενείου Ρωσσίας, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Περσίας· εἶναι ὄχιρὰ πόλις καὶ ἀποτελεῖ οὕτως εἰπεῖν, ὑποχρεωτικὴν γέφυραν, δι' ἧς διέρχονται πᾶσαι αἱ συνοδαίαι· Ἡ πόλις αὕτη ἀπήλαυεν ἄλλοτε μέγαλυτέρας εὐημερίας, σήμερον ὁμως παρήκμασε συνεπείᾳ τῆς τελευταίας ρωσικῆς ἐπιδρομῆς καὶ τῆς μεταναστεύσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀείποτε οἱ διάφοροι αὐτῆς κατακτηταὶ Πέρσαι, Ἑλληνες, Ἀραβες, Μογγόλοι, Ὀθωμανοὶ ἐθεώρησαν αὐτὴν ὡς στρατηγικὴν θέσιν πρώτης τάξεως καὶ πάντες ἐξ ὑποτροπῆς ὠχύρωσαν αὐτήν. Μετὰ τῶν τριπλῶν αὐτῆς προμαχόνων καὶ τῶν ὑψηλῶν τῶν ὑπὸ ὀχυρωμάτων ἐστεμμένων ὀρέων αὐτῆς ἡ Ἐρζε-

ρούμη ἐπαρκῆ ἔχουσα καὶ συμπαγῆ στρατιωτικὴν δύναμιν, ὑπεραμυνομένην αὐτῆς ἀποβαίνει ἀπόρθητος. Τὰ νεκροταφεῖα σπουδαῖον καταλαμβάνωσι ἐν τῇ πόλει χῶρον. Κατὰ τὰς ἐορτάς, ὡς ἐν πλείσταις ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἀνατολῆς συμβαίνει, τὸ πλῆθος κατακλύζει τὰ νεκροταφεῖα ταῦτα. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐρείπια εἰσὶ πολυάριθμα ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τῇ στενᾷ, σκολιᾷ καὶ βορβορώδεις ἐχούσῃ τὰς ὁδοὺς· αἱ πλείσται ὁμῶς τῶν οἰκιῶν εἰσὶ στερρῶς διὰ λίθων ἐκτισμέναι. Πᾶσαι σχεδὸν εἶναι μονώροφοι, μετ' ἐπιπέδων στεγῶν, κεκαλυμμένων ὑπὸ χώματος πεντήκοντα ἑκατοστομέτρων, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἄνδρα, ἐφ' ᾧ κατακλίνονται οἱ κάτοικοι κατὰ τὰς θαλπερὰς τοῦ θέρου ἡμέρας. Τὸ ἔαρ αἱ ὁδοὶ καλύπτονται ὑπὸ τοῦ βορβόρου καὶ τῆς λοιπῆς ὕλης, ἣτις ἐπεσωρεύθη ἐν αὐταῖς τὸν χειμῶνα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου ἢ χιῶν συνεκάλυπτεν αὐτά· οἱ κύνες καὶ οἱ κόρακες εὐρίσκουσι τότε πλουσίαν τροφήν.

Πτωχοὶ ἐρευνηταί, ὡς ἄλλοι πειραταὶ ἐν παροχθίοις, ἀναζητοῦσιν ἐν τῷ βορβορώδει ὕδατι, τῷ ἐκ τῶν ὀρέων καταρρεύσαντι, πᾶν εἶδος λειψάνου, ὅπερ παρέσυραν οἱ πλημμυρήσαντες χεῖμαρροι. Εὐτυχεῖς δὲ ἂν κατορθώσωσι νὰ ἀνακαλύψωσι ἀρχαῖόν τι νόμισμα ἢ ἀντίκαν ὡς συνήθως παρὰ τῷ λαῷ καλεῖται. Τίς δὲ δὲν ἐν-

διαφέρεται περὶ τῶν ἀρχαίων νομισμάτων ἐν τῇ ἐπὶ τάδε Ἀσία ; πολλοὶ ἔχουσι σακκίδιον περιλαμβάνον τοιαῦτα : Ἑλληνικὰ, Ρωμαϊκὰ κ.τ.λ. πάσης ἐποχῆς· καὶ ἀπλᾶ ἔτι τεμάχια μετάλλου, φέροντες καὶ τὸ ἐλάχιστον ἵχνος τόπου, ἀποτελοῦσι μικρὸν θησαυρὸν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ πτωχοὶ κάτοχοι αὐτοῦ μεγάλας στηρίζουσιν ἐλπίδας. Ἐν Ἐρζερούμη τὸ ὕψος τῆς ὁποίας ἀνέρχεται μέχρι δύο χιλιάδων μέτρων, ὃ ἀῆρ εἶναι ξηρότατος καὶ ζωηρότατος. Ὁ χειμὼν διαρκεῖ ἕξ πολλάκις δὲ ἑπτὰ καὶ ὀκτῶ μῆνας, τὸ δὲ ψῦχος εἶναι ὀδυμύτατον· πολλάκις συμβαίνει νὰ κατέλθῃ ἐκεῖ τὸ θερμόμετρον μέχρι 320 ὑπὸ τὸ μηδενικόν· Ἡ χιὼν πίπτει ἐν μεγάλῃ ποσότητι· οἱ ψυχροὶ ἄνεμοι προερχόμενοι ἐκ τῶν ὀρέων, συναθροίζουσι καὶ συσσωρεύουσιν αὐτὴν ἐν ταῖς ὁδοῖς τῆς πόλεως, ὅπου θὰ παρεκωλύετο καὶ αὐτὴ ἢ τῶν οἰκιῶν πρὸς ἀλλήλας συγκοινωνία, ἐὰν οἱ κάτοικοι δὲν ἐσάρωνον καθ' ἐκάστην πρῶταν τὸ πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῶν μέρος καὶ ἐὰν δὲν διήνοιγον στενὰς ἐξόδους. Τὸ ἔαρ ἀποτόμως ἐπερχόμενον ὀλίγον διαρκεῖ· ἡ θερμοκρασία ταχέως ἀνέρχεται, οἱ λόφοι καλύπτονται ὑπὸ ἀνθέων, ἡ χλόη φύεται πυκνὴ ἐν ταῖς βοισκαῖς καὶ τὸ γόνιμον ἔδαφος τῆς πεδιάδος (ἐν ᾗ δὲν ὑπάρχουσι πλεον ἄνθη) παράγει ἀφθόνως κριθὴν καὶ σίτον. Τὸ μόνον ὅπερ δύναται τότε νὰ ἐμπνεύσῃ φόβον

εἶναι ἡ ξηρασία διότι τὰ θερινὰ θάληη εἰσὶ συ-
χνάκις ὑπερβολικά.

Τὸ κλίμα εἶναι ὅπωςδὴποτε τραχὺ ἀλλ' ὑγιει-
νὸν ἐν γένει, ἐξαιρουμένης τῆς στιγμῆς καθ' ἣν
πίπτει ἡ χιών, ὅτε καὶ σχηματίζεται πυκνὴ ὁ-
μίχλη, ἣτις ἐπικρατεῖ ἐπὶ ὀλοκλήρους ἡμέρας
καὶ ἐπὶ ἐβδομάδας ὅλας ἔτι. Πρὸ τινων ἔτων ἐλ-
ληνικόν τι ἴδρυμα ἀνακαλυφθὲν, κατεδαφίσθη,
χρησιμοποιηθείσης πρὸς οἰκοδομὰς τῆς ὕλης
αὐτοῦ· τὸ ἴδρυμα τοῦτο ἦτο ἀρχαῖος λουτρῶν
ἐγγεγερμένος πρὸς Ν τῆς πόλεως εἰς τὸν ὁποῖον
τὸ ὕδωρ ἐφέρετο δι' ἀγωγῶν λελαξευμένων ἐν-
τὸς πετρῶν. Ἡ ἀρχαία ἀκρόπολις, μεταβεβλη-
μένη ἤδη εἰς στρατιωτικὰς ἀποθήκας ὑψοῦται
ἐπὶ λόφου ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πολεως. Ἄλλοτε
περιεβάλλετο ὑπὸ διπλοῦ τείχους, μετὰ τεσσά-
ρων πύργων, ὃ εἰς τῶν ὁποίων (Τσιφτὲ-μιναρὲ)
ὑψηλότερος τῶν ἄλλων ἦν προωρισμένος εἰς
προφύλαξιν τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ. Ὁ Τσιφ-
τὲ μιναρὲ ἦ οἱ ὀβελίσκοι τοῦ Θεοδοσίου σώ-
ζονται εἰσέτι, ἀλλ' αἱ τάφροι αἰτινες περιεκύ-
κλουν τὰ τεῖχη, ἐπληρώθησαν ἐπὶ τμήματός τι-
νος τῆς τοποθεσίας αὐτῶν συγκροτεῖται τανῦν
ἡ ἀγορὰ τῶν ἵππων.

Παρὰ τὴν ἀκρόπολιν εὐρίσκεται τὸ πυριτι-
δοποιεῖον (Δζὲπ χανὲ) ὅπερ κατὰ τὴν ἐπιγρα-
φὴν, ἣτις εὐρῆται περσιιστὶ ἐγκεχααραγμένη ἐπὶ

τῆς Πύλης ἀνέρχεται εἰς τὸ ἔτος 962. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην κατὰ παράκλησίν μου μοὶ μετέφρασεν ὁ Ἕλλην πεζοπόρος κ. Ἐμμανουὴλ Λάκων ἔχουσαν ὡς ἐξῆς: «Δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, ἀκούσατε τί μέλλω νὰ εἶπω ὑμῖν. Ἐγὼ ὁ Μιλί·Χάν ἦλθον ἐκ τῆς χώρας τῶν ἐλλήνων, ἐξελεξάμην τὸ μέρος τοῦτο πρὸς κατοικίαν καὶ χάριν ἀναμνήσεως ἀνήγειρα τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον προῦρῖσα εἰς κατοικίαν τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἐγγραμμάτων». Αἱ διασκεδάσεις οὔτε πολυάριθμοι οὔτε ποικίλαι εἶναι ἐν Ἐρζερούμη· τὰς παρασκευὰς ὅμως καὶ τὰς ἐορτὰς συναυλῖαι τελοῦνται ἐν τοῖς κυριωτέροις καφφενείοις τῆς πόλεως, ὑπὸ μουσικῶν, οὐ πολλῆς ἀπολαύοντων τῆς τοῦ λαοῦ ἐκτιμήσεως καὶ ἀδόντων δι' ἑρρίνου φωνῆς τῇ συνοδίᾳ διαφόρων ἐπιχωρίων ὀργάνων, ὡς τοῦ καλουμένου σαζ (εἴδους κιθάρας) τοῦ κεμεντζέ καὶ τοῦ σαντουρίου, ἀποτελουμένου ἐκ μεταλλικῶν χορδῶν ἐντεταμένων ἐπὶ σανίδος καὶ κρουομένων διὰ δύο μικρῶν τεμαχίων ξύλου· τέταρτον ὄργανον εἶδος ταμπουρίνου συμπληροῖ συχνάκις τὴν ὀρχήστραν. «Οἱ καλλιτέχναι οὗτοι, ἄρχονται τοῦ ἔργου ἀπὸ πρωῆας καὶ παύονται αὐτοῦ τὸ ἑσπέρας. Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι πολλὰ βυρσοδεψεῖα, σιδηρουργεῖα καὶ χαλκουργεῖα πολὺ καλύτερα ἀπὸ πολλὰς ἄλλας πό-

λεις. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ περσικὰ χαλία δύναται νὰ εὐρεθῶσιν ἄνευ μεγάλης δυσκολίας.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΞ ΤΗΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἐκ τῶν πέριξ τῆς Θεοδοσιουπόλεως μερῶν ἄξιον σημειώσεως εἶναι, ἡ Ἰλιτζα (ἔδρα τῆς ὑποδιοικήσεως Ὀβὰ) ἣτις διὰ τὴν γλυκύτητα τοῦ κλίματος, τὴν ἐξαίρετον τοποθεσίαν, τὰς πολλὰς θέρμας, συχνάζεται τὸ θέρος. ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ.

Ἡ Ἰλιτζα = ὑποχλῖαρον ὕδωρ, κέκτηται τρεῖς μεταλλικὰς πηγὰς καὶ τρία λουτρὰ, ἐν δὲ τοῖς πέριξ ἀνθρακωρυχείον, μὴ παραχωρηθὲν εἰς ἐκμετάλλευσιν, θεωρούμενον ὁμῶς ὡς σπουδαιότατον· ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτοῦ θὰ ἀπέβαινε λίαν προσοδοφόρος καὶ θὰ παρέιχε πρὸς τούτοις μεγάλας ὑπηρεσίας, διότι ὁ χειμῶν εἶναι μακρὸς καὶ δριμύς ἐν Θεοδοσιουπόλει, τὰ δὲ ξύλα πωλοῦνται ἐν ὑπερόγκῳ τιμῇ — Ἡ Ἰλιτζα κατοικεῖται ὑπὸ Ἀρμενίων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ὀλίγων Τούρκων.

Ὡς φαίνεται εἰς Ἰλιτζα πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπήρχε Ἑλληνικὴ Κοινότης, ἣτις κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας ἔνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων παρήκμασε τέλεον καὶ κατηρημώθη. Οἱ ὀλίγοι ἐναπομείναντες ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ 1815 ἠναγκάσθησαν καὶ οὗτοι ἔνεκα τοῦ εὐαρίθμου

αὐτῶν νὰ μεταβῶσιν εἰς Ρωσσίαν ὅπου καὶ ἀπεκατεστάθησαν. Ἐν τῇ Ἰλιτσα σώζεται μόνον τὸ ἑλληνικὸν νεκροταφεῖον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν τῶν νῦν κατοίκων αὐτῆς Ἀρμενίων καὶ Τούρκων «ροῦμ μεζαρλικ» καὶ ὡς φαίνεται πλησίον αὐτοῦ ὑπῆρχε καὶ ναὸς ὅστις καὶ ἀπετεφρώθη βραδύτερον. Τὰ ἐρείπια ταῦτα πολλάκις ἐπεσκέφθη μετὰ τῆς συζύγου μου καὶ τοῦ θυγατρίου μου. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποῖον μοὶ ἔκαμεν μεγίστην ἐντύπωσιν, ἦτο ἡ κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν τῶν ἐρειπίων τούτων πραγματογνωστικὴ ἐρώτησις τοῦ θυγατρίου μου Ἀθανασίας : διατί εἶναι πέτρες ἐδῶ πατέρα ; Ἀμέσως δάκρυα ἔρρυσαν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἀναλογισθεῖς τὸ περιεχόμενον τῆς ἀπαντήσεως καὶ σταματήσας ὀλίγον, ἐνεθυμήθη τὸς πλήρεις ἀληθείας ἐκείνους στίχους τοῦ ἄσματος τῆς μητρὸς τοῦ Ἥλιου — «Σἐρείπια μαῦρά σ' ἀφῆκαν θαμμένη, καὶ σέχουν ξεχάσει δικοὶ σου καὶ ξένοι».

Χολέγα—κωμόπολις 2 ἡμέρας πρὸς τὸ ἐνδότερον τῆς Θεοδοσιουπόλεως ἐν τῇ Κουρδία, ἔχουσα περὶ τὰς 50 οἰκογενείας Ἑλλήνων ὀρθόδοξων ὁμιλούντων τὴν Κουρδικὴν γλῶσσαν ἐκτὸς 5—6 ἀτόμων ὁμιλούντων τὴν Λαζικὴν. Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι Ἕλληνες εἶναι ἀξιολύπητοι—σχολεῖον δὲν ἔχουσι. Πάντες καταγίνονται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν γεωργίαν—Δὲν εὐρέθη

καλείς μεταξὺ αὐτῶν πεπαιδευμένους νὰ ζητήσῃ
χεῖρα βοήθειας πρὸς ἴδρυσιν σχολείου, ὡς ἐκ-
κλησία χρησιμεύει αὐτοῖς μικρὸς οἰκίσκος—
Πολλάκις ἔρχονται εἰς Θεοδοσιούπολιν οἱ δυσ-
τυχεῖς, καὶ ἔτυχε νὰ συνομιλήσω μετὰ τινος ὀ-
μιλοῦντος ὀλίγον τὴν Λαζικήν, ὁ ὁποῖος μετὰ
μετὰ πόνου μέλεγεν, δὲν ἔχομεν σχολεῖον— τί
νὰ κάμωμεν—ἐχάσαμε τὴν γλῶσσάν μας ἀλλ'
ὄχι καὶ τὴν θρησκείαν μας—Εὐχῆς ἔργον ἤθελεν
εἶσθε, ἐὰν ὡς ἀπὸ μηχανῆς Θεὸς ἐπήρχετο ἀρω-
γὸς τις πρὸς ἴδρυσιν σχολείου τινὸς ἐν τῇ ἐντὸς
τῇ Κουρδία εὐρισκομένη ταύτῃ κωμοπόλει. Ἐ-
φιστῶ τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων διὰ τὴν κω-
μόπολιν ταύτην, ἥτις μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων
ἐτῶν μέλλει νὰ ἐκ κουρδισθῇ πρὸς μέγα αἰσχος
τῶν ἀπανταχοῦ εὐρισκομένων Ἑλληνικῶν Φι-
λεκπαιδευτικῶν Συλλόγων.

Νικχὰγ χωρίον ὄχυρον 11 χ. μ. μακρὰν τῶν
ρωσικῶν ὀρίων ἔδρα ὑποδιοικήσεως κατοικου-
μενον ὑπὸ Ἀρμενίων καὶ Τούρκων.

Βαγλαζήτ πόλις ὄχυρὰ κτισθεῖσα ὑπὸ Βαγλα-
ζήτ τοῦ Γιλδιρίμ, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Εὐφράτου πρὸς
τὴν Λ. Οὐρμίαν καὶ τὰ Τουρκοπερσικὰ σύνορα.

Εἰς τὴν μητρόπολιν Θεοδοσιουπόλεως ὑπά-
γονται καὶ τὰ ἐξῆς χωρία κατοικούμενα ὑπὸ Ἑλ-
λῆνων ὀμιλούντων τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν ἐλ-
λείπει σχολείων.

Κατράχ (20 οίκ.). Χόσκιθι (40 οίκ.) Καρά
ισμάκ (15 οίκ.) Τσαμούρια (25 οίκ.) Τὰ χωρία
ταῦτα ἐγκατελείφθησαν εἰς τὴν τύχην των. Διὰ
τὸ χωρίον Τσαμούρια ἐλήφθη φροντὶς παρὰ
τῶν ἐν Τραπεζοῦντι ἀδελφῶν Σεράση περὶ ἀπο-
στολῆς διδασκάλου πρὸς διάδοσιν τῆς ἑλληνι-
κῆς γλώσσης. Χιλιάκις εὔγε εἰς τοὺς ἔθνωπρε-
πῶς ἐργαζομένους ἀδελφοὺς Σεράση. Τὸ παρά-
δειγμα αὐτῶν εἶθε νὰ εὔρη ἡχὼ καὶ εἰς τὰς καρ-
δίας τῶν ἐν Τραπεζοῦντι βαθυπλούτων ὁμογε-
νῶν. Εἶθε. Ἐλπίζω ὅμως ὅτι ἡ Α. Μ. ὁ πατριάρ-
χης Ἀντιοχείας ἀναγινώσκων τὰς γραμμὰς ταύ-
τας θέλει φροντίσῃ. Εἶθε. Ἐὰν ὅμως δὲν ἤθελέ
ληφθῆ φροντὶς καλὸν ἤθελεν εἶσθε σύμπασα ἡ
ἐπαρχία Θεοδοσιουπόλεως νὰ ποσκιρτήσῃ καὶ
προσκολληθῆ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Χαλδίας πρὸς
σωτηρίαν αὐτῆς.

Βαῖβουρτ (ὑψ. 1600 μ.) εἶναι πόλις 10,000
κατοίκων, συνεσφιγμένη ἐντὸς δύο λόφων μετ'
ἀγορᾶς ἱκανῶς σπουδαίας, καὶ ἐτέρας μεγάλης
τοιαύτης, συγκροτουμένης τὸν Μάϊον καὶ Σε-
πτέμβριον. Αἱ οἰκίαι μονώροφοι σχεδὸν πᾶσαι,
εἰσὶ κακῶς ἐκτισμένοι καὶ ἔνεκα τοῦ μεγάλου
ψύχους τοῦ χειμῶνος ἔχουσι μικρότατα παράθυ-
ρα. Ὁ Τσοροῦκ (Κῦρος) ρέων ἐκ τοῦ νότου πρὸς
βορρᾶν, διαχωρίζει τὴν πόλιν εἰς δύο τμήματα,
συνδεόμενα μετ' ἀλλήλων διὰ τεσσάρων ἢ πέντε

μικρῶν γεφυρῶν. Ὁ πρὸς ἀνατολὰς ἐν εἶδη ὀ-
στράκου χελώνης λόφος ὄχυροῦται ὑπὸ εὐρείας
ἀκροπόλεως ἐν ἐρειπίοις μετὰ προχώματος καὶ
χαρακωμάτων κατερχομένων μέχρι τοῦ ἡμίσεως
ὑψους τοῦ λόφου. Ἐκεῖ κατὰ τὴν ἔλευσίν μου εἰς
Θεοδοσιούπολιν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, εἶ-
δον κατασκηνώσεις ἰνὰς τῶν Κούρδων μετὰ τῶν
μελαινῶν αὐτῶν σκηνῶν καὶ τῶν κτηνῶν αὐτῶν
βοσκόντων ἐν τοῖς πέριξ. Ὁ σίτος τοῦ ὄροπε-
δίου τοῦ Βαῖβουρτ τροφοδοτεῖ δεκάδα περίπου
ἀρμευικῶν χωρίων. Αἱ οἰκίαι εἶναι μονώροφοι
ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετ' ἐπιπέδων στεγῶν κεκα-
λυμμένων ὑπὸ χώματος. Ἐνταῦθα ὑπάρχει μικρὰ
ἐλληνικὴ κοινότης ἀποτελουμένη ἐξ ἐμπόρων τῶν
πλείστων ἐλθόντων ἐξ Ἀργυρουπόλεως καὶ Τρα-
πεζοῦντος· διατηροῦσι ἂν καὶ ὀλίγοι 30 μόλις
οἰκογένειαι πάσῃ δυνάμει σχολεῖον καὶ ἐκκλη-
σίαν. Τὸ Βαῖβουρτ ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται
εἰς τὸν θρόνον Θεοδοσιουπόλεως, ὁ ὁποῖος ἀπὸ
δέκαπενταετίας χηρεύει καὶ ἐλπίζομεν ὅτι ἡ ἐλ-
ληνικὴ κοινότης Βαῖβουρτίου ἐν τῇ διακρινούσῃ
αὐτῇ φιλογενεῖα, θέλει ἔλθῃ εἰς συνενόησιν
μετὰ τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος Θεοδοσιουπό-
λεως, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ κινήσωσι πάντα λίθον
πρὸς πλήρωσιν τοῦ χηρευόντος θρόνου, δι' ἐλ-
ληνοφώνου μητροπολίτου. Γνωρίζετε κάλλιον
ἐμοῦ ὧ φιλογενεῖς κάτοικοι τοῦ Βαῖβουρτίου τὴν

ανάγκην τῆς πληρώσεως τοῦ μητροπολιτικοῦ τούτου θρόνου. Αἱ πολλαὶ ἔθνικαὶ ἡμῶν ἀνάγκαι ἐπιβάλλουσιν ἡμῖν σὺντονον ἐνέργειαν. — Ἐὰν ἡμεῖς θελήσωμεν θὰ τὸ κατορθώσωμεν. — Τὸ πρῶτον ἔθνικόν μας ἔργον θὰ εἶναι ἡ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Θεοδοσιουπόλεως σύνταξις ἐγγράφου καταλλήλου πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν πατριάρχην Ἀντιοχείας ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγγράφῳ θὰ ζητῶμεν τὴν ἀποστολὴν ἑλληνοφάνου ἀρχιερέως — καὶ ἴδωμεν τί θὰ μᾶς ἀπαντήσῃ ἡ Α. Μ. ὁ πατριάρχης. Τὸ περιμένομεν.

Ἐρζιγκιὰν π. Ἀρσίγκη, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου καὶ ἐπὶ εὐρείας πεδιάδος, ἔδρα διοικητοῦ μετὰ 23000 κατοίκων, καὶ ἔδρα τοῦ Μουσούρου τοῦ Δ' στρατιωτικοῦ σώματος. Ἡ πόλις περικυκλοῦται ὑπὸ ἀμπελώνων καὶ κήπων καταφύτων συννεοῦται δέ δι' ἀμαξιτοῦ 176 χ. μ. μετὰ τῆς Θεοδοσιουπόλεως. Καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχει μικρὰ ἑλληνικὴ κοινότης ἐκ 30 οἰκογενειῶν συγκειμένη, διατηροῦσα καὶ αὕτη πάση δυνάμει ἐκκλησίαν καὶ σχολεῖον.

Αἱ κοινότητες ἅπασαι τῆς ἐπαρχίας Θεοδοσιουπόλεως χρήζουσιν ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους τῶν ἔθνικῶν κέντρων, διότι ἐνταῦθα τὰ τέκνα μας ἐρχόμενα νὰ ἐκπληρώσωσι τὴν στρατιωτικὴν θητείαν θὰ δύνανται νὰ εὐρωσι παρηγορίαν

καὶ περίθαλψιν. (Γνωστὸν ὅτι ἐν Θεοδοσιουπόλει ὑπάρχουσι πολλοὶ στρατιῶται Ἕλληνες).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥΠΟΛΕΩΣ

Μεταξὺ τῶν μεγάλων σχολείων τῶν ἄλλων ἐν Θεοδοσιουπόλει κοινοτήτων καὶ τῶν καθιδρυμάτων τῶν ξένων, ἢ τῶν ἐλλήνων ὀρθοδόξων κοινότης, μόλις 48 οἰκογενεῖας ἀριθμοῦσα, διατηρῆ πάσῃ δυνάμει ἀστικὴν τῶν ἀρρένων σχολὴν ἐν ἧ φοιτῶσιν καὶ τὰ θήλεα, διδάσκονται δ' ἐν τῇ σχολῇ τὰ ἐργόχειρα καὶ τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν ὑπὸ πτυχιούχου διδασκαλίσεως. Τὸ τὸν Ἕλληνα Θεοδοσιουπόλεως χαρακτηρίζον εἶναι ἡ στοργὴ καὶ ἀγάπη πρὸς τὴν πατριὸν αὐτοῦ γλῶσσαν, διὰ τοῦτο ὁ Θεοδοσιουπολίτης ἔχει ὡς ὄρον ἀπαραίτητον τῆς ζωῆς του, τὴν διατήρησιν τῶν ἐκπαιδευτηρίων του, ἔστω καὶ μὲ στερρησιν τῆς ἑαυτοῦ τροφῆς. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἢ καθαρῆς ἐλληνικῆς γλῶσσης ἐλαλείτο παρ' εὐαριθμοτάτων οἰκογενειῶν ἐν Θεοδοσιουπόλει. Τὸ ξενόφωνον ἐκλείπει ὁσημέραι ἀπὸ τῶν ὁμογενῶν, καὶ μετ' ἐγκαυχήσεως ἔθνικῆς ἀκούει τις τὴν Θεοδοσιουπολίτιδα νέαν γενεάν, νὰ ἐννοῇ, νὰ ὀμιλῇ καὶ γράφῃ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, γενικῶς νῦν. Ἡ συντήρησις τῶν σχολῶν τούτων ἀπαιτεῖ ἐτησίαν δαπάνην 150 λιρῶν ὀθωμανι-

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΣΧΟΛΗ ΓΕΩΔΟΞΙΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

κῶν. Πάγιοι πόροι εἰσὶν ὀλίγοι κτηματικάι πρόσοδοι, αἱ λοιπαὶ δαπάναι καλύπτονται, ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου, καὶ ἐκ διαφόρων ἐκτάκτων πόρων, οὓς αἱ ἐκάστοτε ἐφορεῖαι ἐξευρίσκουσιν, οἱ δὲ Θεοδοσιουπολίται ἐν τῇ φιλομουσίᾳ τῶν καταβάλλουσιν. Καὶ εἶναι ὄντως ἀξίεπαιμος ἡ ἑλληνικὴ κοινότης Θεοδοσιουπόλεως ἣτις μῆτε πολυπληθὺς μῆτε πλουσία οὕσα δὲν ὀκνεῖ νὰ δαπανᾷ ὑπὲρ ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων της, ποσὸν ὅπερ ἄλλαι πλουσιώτεραι κοινότητες δυσκόλως θὰ κατέβαλον.

Εἶναι ἄξιος πολλῶν συγχαρητηρίων καὶ ἔθνικῶν ἐπαίνων, ὁ ἐφοροταμίας τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς Θεοδοσιουπόλεως κ. Δημήτριος Κατενώφ ὅστις μ' ὄλας τὰς καιρικὰς περιστάσεις καὶ ἀνωμαλίας διετήρησεν ἀξιοπρεπέστατα τὴν σχολήν. Εἰς τοῦτο δ' οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν καὶ ἐκάστοτε συντελεῖ ὁ ἀξιότιμος κ. Λεωνίδας Μακρίδης, τὸ προπύργιον τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων ὁμογενῶν, πρὸς ὃν ἡ ἑλληνικὴ κοινότης Θεοδοσιουπόλεως τρέφει ἀμέριστον ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν, καὶ ὃν ὀφείλει τὸ πατριαρχεῖον δεόντως νὰ ἐνθαρρύνῃ, πρὸς σωτηρίαν τῆς ἐκεῖ ὁμογενοῦς κοινότητος. Κατὰ τὴν ἀναχώρησίν μου ἐκ Θεοδοσιουπόλεως 12 ἰουνίου, ἐπειδὴ εὐρίσκετο εἰς Σαρῆ Καμὸν δι' ἀλλαγὴν ἀέρος τῷ ἀπέστειλα τὴν ἐξῆς λακωνικὴν ἐπιστολήν· «ἀτρέμας ἔ-

σα. » Β. Μ. . . . Ἐπίσης ἡ κοινότης Θεοδοσιουπόλεως εἶναι ἀξία συγχαρητηρίων διότι δὲν ἐδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ ἐν Ἐρζερούμη Ρώσσου προξένου κατὰ τὸ ἔτος 1897 περὶ εἰσαγωγῆς ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ρωσσικῆς γλώσσης ὑπὸ διδάσκαλον Ρώσσον ! Καλὸν ὅμως ἤθελεν εἶσθε εἶναι ἡ κοινότης Θεοδοσιουπόλεως διὰ παντὸς μέσου ἤθελεν ἀντικαταστήσῃ τὸν ὀθωμανὸν διδάσκαλον τῆς τουρκικῆς διὰ χριστιανοῦ. Ναὶ μὲν, ἡ σεβαστὴ δημογεροντία πιεσθεῖσα ἐδέχθη τότε, ἀλλὰ τώρα δύναται γὰρ τὸν ἀντικαταστήσῃ διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους εὐνοήτους λόγους.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἡ ὀρθόδοξος ἐλληνικὴ Ἐκκλησία τῆς Θεοδοσιουπόλεως ἱερωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, εἶναι ἐκτισμένη ὀλίγον μακρὰν τῆς ἐλληνικῆς σχολῆς καὶ σχεδὸν πρὸς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως. Ὁ ἀρχαῖος ναὸς εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη ὁ νέος ἦτο σμικρότατος χαμηλότατος καὶ δίκην κατακόμβης, μόλις εἶχε περὶ τὰ δύο μέτρα ὕψος, ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, καὶ ἐστερεῖτο κωδωνοστασίου, γυναικείου, καὶ ὡς φαίνεται ἔκ τινος μητροπολιτικοῦ ἐγγράφου ἀπετεφρώθη, καὶ πά.

λιν ἀνφοδομήθη μὲ τὴν αὐτὴν περιφέρειαν μὲν, μὲ ὀλιγώτερον ὅμως ὕψος. Γνωστὸν τυγχάνει τοῖς πᾶσιν, ὅτι, ὁ Ἕλληρ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εὐρίσκετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς κατάστασιν μὴ ἐπιτρέπουσαν αὐτῷ τὴν ἀνέγερσιν μεγαλοπρεπῶν εὐκτηρίων οἰκῶν. Καὶ δὴ ἐν τοῖς πρώτοις κατηγορήθη πᾶσα θρησκευτικὴ τελετὴ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας τοῦ χριστιανισμοῦ ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων τῆς Κόκκινης μηλιᾶς. Οἱ δυστυχεῖς χριστιανοὶ ἐκαλοῦντο εἰς τὸν ναὸν περὶ ὀρθρον βαθὺν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· Ὁ κανδηλάπτης περιερχόμενος τὴν πόλιν, ἔκρουε τὰς θύρας τῶν ὀρθοδόξων, οἱ δὲ χριστιανοὶ ἀφυπνιζόμενοι, ἔσπευδον εἰς τὸν ναὸν ὅπως εὐχαριστήσωσι τῷ Θεῷ, διότι πλησθείσης οἴκτου τῆς καρδίας τοῦ τούρκου, συγκατετέθη οὗτος νὰ ἐπιτρέψῃ, τῷ χριστιανῷ ἀντὶ τοῦ νενομισμένου χαρασιῶ, νὰ φέρῃ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν ὤμων. — Αἱ δὲ λίαν ἀπομεμακρυσμένοι τῶν ναῶν οἰκίαι ἐλάμβανον γνῶσιν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ λυκαυγούς διὰ τῶν ἀλεκτόρων, οἵτινες ἀντικαθίστων τοὺς κανδηλάπτας, τὰ σήμανδρα καὶ τὰ ὠρολόγια.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1854 ἤρξατο ἡ μεγαλοπρεπὴς ἀνέγερσις τοῦ ναοῦ τῆ δραστηρίῳ ἐνεργείᾳ τοῦ ἀοιδίμου μητροπολίτου Τιμοθέου. Ἀνηγέρθη δὲ δι' ἀδρᾶς συνεισφορᾶς τῶν Θεοδοσιουπολιτῶν

καὶ διὰ προαιρετικῆς τῶν ἕξω ὁμογενῶν ἀνῆλθεν αὕτη εἰς τὸ σημαντικὸν ποσὸν τῶν 300 λιρῶν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1865 ἐγένετο ὁ τέμπλος τοῦ ναοῦ τῇ ἐπιστασίᾳ τοῦ προκρίτου Λαζάρου Μακρίδου, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1876 ἐγένετο ἡ ἐσωτερικὴ διακόσμησις τοῦ ναοῦ, εἰκόνες, ἄμβων, στασίδια κ.τ.ἄ. τῇ εὐγενεῖ φροντίδι καὶ ἐπιμελείᾳ τῶν προκρίτων Παναγ. Τσαλιγοπούλου, Λαζάρου Μακρίδου, Θ. Ὀρνιθοπούλου καὶ Δημητρίου Μουζενίδου.

Πράγματι ἡ ἐσωτερικὴ διακόσμησις τοῦ ναοῦ τούτου εἶναι ἔκτακτος· αἱ δὲ εἰκόνες ὑπὸ ἔποψιν ζωγραφικῆς ἐπέτυχον ἄριστα. Αναγινώσκων τις τὰ ἔγγραφα τῆς διακοσμήσεως τοῦ ναοῦ ἀνακαλύπτει ἀκουσίως τὴν φιλογένειαν, εὐσέβειαν καὶ προθυμίαν πρὸς πᾶν τὸ ἐθνικόν, τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ ναὸς οὗτος παρὰ πάντων ὁμολογεῖται ὡς ὁ μεγαλοπρεπέστατος καὶ ὁ καλλιτεχνικώτερος τῶν ἐν τῷ κλίματι τοῦ πατριαρχείου Ἀντιοχείας εὕρισκομένων ναῶν.

Ἐξῶθεν ὁμως τοῦ ναοῦ τί βλέπω; Οἶμοι, τὸ σεσαθρωμένον καὶ ἐτοιμόροπον πλέον οἰκοδόμημα τῆς μητροπόλεως τὸ ὁποῖον μ' ὑπενθυμίζει τὸ τοῦ σοφοῦ Ι. Βαλαβάνη, ὅστις λόγον ποιούμενος περὶ τῶν ἐρειπίων τῆς μικρᾶς Ἀσίας λέγει, αἱ περιφανεῖς ναοὶ καὶ τὰ δαιμόνια ἔργα

τέχνης τῶν ἀποικομένων γενεῶν τέλεον ἐξηλείφθησαν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, ἡ δὲ χαριτόβρυτος γῆ ἀπεσκελετώθη ἐξ ὀλοκλήρου».

Ἐπίτροπος τοῦ ναοῦ τούτου διετέλεσεν ὁ φιλογενέστατος κ. Σαμψὼν Μακρίδης, ὅστις εἶναι ἄξιος πολλῶν ἐπαίνων διὰ τὴν μετ' αὐταπαρνήσεως ἐπιτελεσιν τοῦ καθήκοντός του.

Ὁ βέβηλος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου
τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Θεοδοσιουπόλεως

Γ. Κεφαλίδης

ΚΕΦΑΛΙΔΗ. Δεν ἦσο γενναῖος, μᾶλλον ἦσο δειλός, ἐνῶ ἐπαρουσιάζεσο ὡς γενναῖος κομπορήμων καὶ ἐγωῖστῆς· ἔθυσες τὰ ἱερώτερα αἰσθήματα, τὰς ὑψηλότερας ἰδέας πρὸ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἐξηυτελισμένου ἐγώ σου. Ἐπεθύμεις νὰ ἦσαι μικρὸς τυραννίσκος τῆς κοινότητος Θεοδοσιουπόλεως καὶ πάσης ἀδυναμίας ἐπελαμβάνεσο καὶ ἐδημιούργεις καταστροφὰς ἐπὶ καταστροφῶν διὰ τὸ ἀσθενὲς θήραμά σου. Ἦσο ψυχὴ ποταπὴ καὶ ἀνίερος καρδιά θηριώδης καὶ αἰμοχαρῆς, ἐγένεσο σὺ ἡ αἰτία, ὥστε ἡ ἐκκλησία νὰ πολιορκηθῇ ὑπὸ στρατοῦ, καὶ νὰ μείνη κλειστὴ καθ' ὅλην τὴν Μεγάλην ἑβδομάδα καὶ δὴ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυ-

ρίου!!! Μετῆλθες πᾶν μέσον συκοφαντίας πα-
ρὰ τῷ εὐπίστῳ νομάρχη διὰ τὸν ἀθῶον καὶ ἄρι-
στα μεμορφωμένον ἐφημέριον τῆς κοινότητος
Στυλιανόν, ὃν καὶ κατώρθωσας νὰ ἐξορίσης
μετὰ κουστωδίας στρατιωτῶν, διότι δῆθεν δὲν
εἶχεν ὀθωμανικὰ φρονήματα!!! παρέδωσες τὴν
κλείδα τὴν ἐκκλησίας τῷ νομάρχη! Δὲν ἤρκε-
σθης μόνον εἰς τοῦτο ἀρνησίθρησκέ, ἀλλ' ἐξώ-
ρισας καὶ τὸν μετέπειτα ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλέν-
τα παρὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου ἔξαρχ-
χον κ. Γερβάσιον Σουμελίδην, διότι κατιδὼν
τὴν ἄδικον καὶ ἀντεθνικὴν διαγωγὴν σου σ' ἐ-
νουθέτησεν ὡς εἶδει εἰς κληρικὸν διαιτητὴν. Καὶ
ὅμως ἡ σκληρὰ σου καρδιά δὲν συνετρίβη
ἐξ ἐναντίας ἔχαιρε βλέπουσα ἀποστελλόμενον
τὸν ἔξαρχον μετὰ κουστωδίας εἰς τὸ στρατοδι-
κεῖον Ἐρζιγκιὰν, διότι δῆθεν ἐμβάλλει ἀντο-
θωμανικὰ φρονήματα εἰς τοὺς χριστιανοὺς στρα-
τιώτας. Καὶ οἱ μὲν ὑπὸ σοῦ συκοφαντηθέντες
καὶ ἐξορισθέντες ἐστέφθησαν ὑπὸ τε τῶν πα-
τριαρχείων καὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν, δι' ἀμαράντου
στεφάνου, τῆς αὐτῆς δὲ τιμῆς ἠξιώθη καὶ ἡ σε-
βαστὴ δημογεροντία Ἐρζερούμης ὧν τὰ ὀνό-
ματα θέλουσιν σημειωθῆ ἔν ταῖς δέλτοις τῆς
ἱστορίας.

Σὺ ὅμως ἀπόβλητος τῶν κοινωνικῶν συνθη-
κῶν, θὰ ἀφίστασαι τῶν ἐγκοσμίων, τῆς μνήμης

τοῦ βεβήλου μόνον γενόμενος ἄξιος. Ἐπὶ τῆς βαρυτάτης τοῦ τάφου σου πλακὸς ἐνεγράφη ἤδη «Φεύγετε τὸν βέβηλον» καὶ αἱ ἀραὶ ἀλληδιάδοχοι σφαιρεύονται ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτὴν ἐγκλειομένης Κεφαλῆς σου.

Φανάριον τῇ 25ῃ Ἰουνίου 1911.

Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Α. Μ. Μακαριότητα τὸν Πατριάρχην Αντιοχείας κ. κ. Γρηγόριον

Εἰς Δαμασκόν.

Μακαριώτατε,

Τὸ τῆς Θεοδοσιουπόλεως εὐσεβὴς χριστεπώνυμον πλήρωμα, βαθύτατα συντετριμμένον τὴν καρδίαν, καὶ ἐν ἀπογνώσει διατελοῦν, βαρέως φέρει τὴν ἀπὸ 10ετίας χηρείαν τοῦ θρόνου τούτου. Αἱ περιστάσεις, Μακαριώτατε, ἀπαιτοῦσιν τὴν ὅσον τὸ δυνατόν τάχιον, πλήρωσιν τοῦ θρόνου τούτου διὰ Μητροπολίτου δραστηρίου πολυπείρου ἑλληνοφώνου καὶ ἱκανοῦ. Μὲ καρδίαν πάλλουσαν περιμένομεν τὴν μακαρίαν ἐκείνην ἡμέραν, ἣτις ἐνταυτῷ θὰ ἦναι καὶ ἔναρξις τῆς εὐτυχίας, τῆς ὁποίας πρὸ πολλοῦ στερεῖται ἡ ἐπαρχία αὕτη. Δὲν κρύπτω Μακαριώτατε ὅτι ὁ μέλλων Μητροπολίτης τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἔχρησεν ἰατρικὴν πολλὰ δάκρυα, πολλὰς πληγὰς καὶ θεραπείαν, καὶ πλείστας καρδίας καὶ παρηγορήσῃ. Ἐπὶ τούτοις ἐξαιτούμενος τὰς εὐχὰς καὶ εὐ-

λογίας τῆς Ὑμετ. Μακαριότητος ὑποσημειοῦμαι
βαθυσεβάστως

ΒΑΣΙΛ. ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΟΜΟΝΟΙΑ

Ἡ ἰδρυσις τοῦ συλλόγου τούτου κυρίως ὀφεί
λεται εἰς τὸν εὐγενῆ ζῆλον τῶν φιλομούσων νέων
τῆς πόλεως ταύτης, οἵτινες βαθύτατα ἠσθάνθη-
σαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἰδρύσεως παρθεναγωγείου,
διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ὁποίου ἠναγκάζοντο τὰ κο-
ράσια νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὰς ἐνταῦθα σχολὰς
τῶν καλογραιῶν. Δυσχερὲς τῷ ὄντι τὸ ἔργον ὃ
περ' ἀνέλαβον, πολλαὶ δὲ δυσκολίαι καὶ ἐμπόδια
συνήθη ἐν τοιαύταις περιστάσεσι παρουσιά-
σθησαν, ἔτι δὲ καὶ ἡ ἐνταῦθα ἐνσκήψασα ἀπο-
δημία, ἣτις σχεδὸν διεσκόρπισε τὰ εὐάριθμα
εἰσέτι μέλη αὐτῆς. Οἱσχόντες τὴν πρωτοβου-
λίαν ταύτην νέοι δὲν ἀπεθαρρύνθησαν, ἀλλὰ διὰ
πλείονος ἔτι προθυμίας καὶ ζήλου ἐπέδιώξαν τὸν
ιερόν αὐτῶν σκοπὸν, καὶ οἱ κόποι των ἐστέφθη-
σαν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας. Ἱερὸς τῷ ὄντι καὶ
μέγας καὶ κοινωφελῆς ὁ ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἡ
Ὁμόνοια ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς ὅστις προυτίθε-
ται νὰ ἐξασφαλίσῃ κεφάλαια ἀρκούντα πρὸς τε
ἰδρυσιν παρθεναγωγείου ἔτι δὲ διατῶν τόκων αὐ-
τῶν νὰ ἐξασφαλισθῇ τοῦλάχιστον ὁ μισθὸς διδα-

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΑΡΘΕΝΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΘΕΟΔΟΣΙΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

σκαλίσσης. Ἡ περιουσία τοῦ συλλόγου ἀνε-
θοῦσα ἐκ διαφόρων συνδρομῶν, ἐτησίων ἐπιχο-
ρηγήσεων καὶ θεατρικῶν παραστάσεων εἰς 160
λίρ. ὄθωμ. περίπου κατετέθη εἰς τὸ μέγα τραπε-
ζιτικὸν κατάστημα τῶν ἀδελφῶν Καππαγιαννί-
δου· τὰ δὲ ἐπιπλα αὐτοῦ ὧν ἡ ἀξία ὑπερβαίνει
τὰς 50 λίρ. ὄθωμ. εἰσὶ τοποθετημένα ἐν τῇ με-
γάλῃ αἰθούσῃ τῆς σχολῆς. Τίς ἤλπιζεν ὅτι μία
δραξ Ἑλλήνων ἤθελε πράξῃ θαύματα ἐν τῇ ἀ-
ποκέντρῳ ταύτῃ γωνίᾳ; Ὑπὲρ τοῦ συλλόγου κάλ-
λιστα εἰργάσθη ἅπαντα μὲν ἡ νεολαία Ἐρζε-
ρούμης ἰδίως οἱ δόντες ζωὴν εἰς τὸν σύλλογον
εἶναι ὁ κάλλιστα μεμορφωμένος κ. Γεώργιος Πα-
οασκευᾶς, ὁ πρόεδρος τοῦ συλλόγου φέρελπις
νέος κ. Σοφοκλῆς Χαραλαμπίδης Ἑσ. Κατενώφ
καὶ ὁ ὑπὲρ παντὸς ἔθνικοῦ θυσιαζόμενος κ. Ἀρι-
στείδης Κυριακίδης. Εὐγε.

ΛΟΓΟΣ

περὶ ἰδρυσεως Ἑλληνικοῦ παρθεναγωγείου
ἐν Θεοδοσίον πόλει.

Κύριοι!

Κατὰ τὸ 1821 ὁ Ὑψηλάντης ἀνέκραξε «Ὅς
τις δὲν ἔχει μάχαιραν, ἄς πωλήσῃ τὸ φόρεμά
μου καὶ ἄς ἀγοράσῃ».

Ἐκ τῆς Ἐδρας κ' ἐγὼ σήμερον λέγω πρὸς ὑ-
μᾶς. «Ὅστις δὲν ἔχει τὸν τρόπον νὰ συνδράμῃ

ὑπὲρ τοῦ ἰδρυθησομένου Παρθεναγωγείου, ἅς πωλήσῃ τὸν χιτῶνά του, ἅς πωλήσῃ τὰ ὑποδήματα του, καὶ ἅς δώσῃ τὸν ὀβολόν του ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ.

Πρόκειται ν' ἀνεγείρωμεν Παρθεναγωγεῖον ἐπὶ βάσεων στερεῶν καὶ ὑγιῶν ἀρχῶν διὰ τὴν ἀνατροφήν τῶν κορασιῶν μας. Πρόκειται δι' αὐτοῦ νὰ μεταρρυθμίσωμεν καὶ ἀναμορφώσωμεν τὴν κοινωνίαν μας, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ διασώσωμεν τὴν ψυχορραγοῦσαν ἐθνικότητά μας, διὰ τῆς διατηρήσεως τῆς πατρίου γλώσσης μας, τῶν ἐθίμων καὶ τῆς θρησκείας μας. Ἴδου τί ἔγραφεν ἄλλοτε ὁ ἐν Ἀθήναις Διομήδης Κυριακοῦ περὶ ἐκπαίδευσως τοῦ γυναικείου φύλου. «Βάσις τοῦ οἰκιακοῦ, τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ, εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ διανοητικὴ τῶν γυναικῶν διάπλασις. Ἐν αὐταῖς δὲ κείται τὸ ὀρμητήριον καὶ τὸ κέντρον τῶν ἠπιῶν καὶ φιλανθρώπων αἰσθημάτων. Πρὸς δὲ τούτοις διὰ τῶν γυναικῶν εἰσχωροῦσιν εὐκολώτερον καὶ κραταιοῦνται ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι, αἵτινες εἶναι τὸ ἔρεισμα τῶν χρηστῶν ἡθῶν».

Θέλομεν ὅθεν Παρθεναγωγεῖον εἰς ὃ νὰ διδάσκωνται τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τοὺς συζύγους, πρὸς τὰ τέκνα, πρὸς τὴν κοινωνίαν. Παρθεναγωγεῖον ὅπερ νὰ ἐνσπείρῃ εἰς τὴν καρδίαν τῶν τέκνων μας, τὴν ἀρετὴν, τὴν ἀπλότητα,

τὴν ἀφέλειαν, τὴν καρτερίαν φυχῆς εἰς τὰς δυ-
στυχίας, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν.

Δὲν ἔχομεν τὴν ἀπαίτησιν, ὡς εἶπον τινὲς εἰ-
ρωνικῶς, νὰ ἴδωμεν Εὐανθίας, Δοραϊστρίας,
George Sand, Stael κ.τ.λ., μ' ὄλον ὅτι φρονῶ ὅτι
ἡ ἑλληνικὴ εὐφυΐα δὲν ἔχει ὄρια, ἀπαιτοῦμεν
ὁμῶς τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν διάπλασιν τῶν
τῶν κορασίων καὶ πρὸ πάντων τὴν γύμνασιν τῆς
κρίσεως, στοιχεῖα ἀπολύτως ἀναγκαῖα τοῦ βιο-
πορισμοῦ. καὶ τῆς ἐν τῇ πεπολιτισμένη κοινωνίᾳ
βιώσεως.

Ἡ σεμνότης κ' ἡ κοσμιότης εἶναι τὰ πρῶτα
συστατικὰ τῆς καλῶς ἀνατραφείσης νεάνιδος, ἡ
φιλοκαλία, ἀλλ' ὄχι ἡ πολυτέλεια, ἡ εὐστοχία
τῶν ἀποκρίσεων, ἀλλ' ὄχι ἡ ἄνευ κρίσεως πολυ-
λογία. Ἡ οἰκιακὴ οἰκονομία, ἡ φιλοστοργία, ἡ
φιλοφροσύνη πρὸς ἕκαστον, ἡ φιλοπονία, εἶναι
αἱ μεγάλαι ἀρεταί, αἱ χαρακτηρίζουσαι τὴν ἔμ-
φρονα καὶ καλῆς ἀγωγῆς τυχοῦσαν γυναῖκα.

«Δεῖ χρημάτων καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἐστὶ
γενέσθαι τῶν δεόντων». * Ἄς ἀποδυσθῶμεν ὄθεν
πρὸς τὸν ἀγῶνα, καὶ ὅλοι μικροὶ καὶ μεγάλοι,
ἔγγαμοι καὶ ἄγαμοι, πλούσιοι καὶ πένητες. * Ἄς
συνδράμωμεν κατὰ δύναμιν εἰς τὴν καθίδρυσιν
τοιούτου κοινωφελοῦς καταστήματος, ἐξ οὗ προ-
σδοκᾶται ἡ εὐδαιμονία, καὶ ἡ ρύθμισις τῆς νέας
ζωῆς τῶν ἀπογόνων μας.

Θεοδοσιουπολίται πάσης τάξεως εἰς ὧν τὰς φλέβας κυκλοφορεῖ εἰσέτι Ἑλληνικὸν αἷμα, ὅσοι ζηλεύετε τὴν δόξαν τῶν πρώην διὰ τὴν καθίδρυσιν τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς καὶ ἀξιοῦτε νὰ δοξασθῆτε ὡς ἐκεῖνοι, πλούσιοι ὅσοι ἐπιθυμεῖτε νὸ μνημονεύεσθε ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων, ν' ἀποκαλῆσθε **εὐεργέται** τῆς κοινότητος, ὡς ὁ Ἀρσάκης, οἱ Ριζάροι, ὁ Ζάππας καὶ ἄλλοι πολλοί, συνδράμετε γενναίως, καὶ μάθετε ὅτι ἡ παρθενικὴ χορεία ἀπὸ τοῦδε δι' ὑμᾶς πλέκει ἀειθαλεῖς στεφάνους, ὅτι αἱ ἀθῶαι εὐχαὶ καὶ αἱ πρὸς τὸν Θεὸν δεήσεις τῶν ἀσθενῶν τούτων ὄντων, παραμυθῆσονται ὑμᾶς διὰ τὰς θλίψεις σας, θέλουν ἀναπαύει τὴν συνείδησίν σας, καὶ παρατείνει τὰς ἡμέρας τοῦ βίου σας.

Ἄλλὰ τίς δύναται μᾶλλον καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ μᾶς συνδράμη εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Παρθενῶνος τούτου; τίς θέλει ἀναβιβάσει τὰς θυγατέρας μας εἰς τὸν Ἑλικῶνα;— Ἴδου φωνὴ ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ.— Ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη καὶ ὁμόνοια. Αὐτὴν, ὅθεν, Κύριοι, ἅς ἐναγκαλισθῶμεν καὶ ἀσπασθῶμεν εἰλικρινῶς ἅπαντες, αὐτὴν ἅς ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν εἰς ὅλας μας τὰς πράξεις καὶ διαλογισμοὺς, εἰς τὸν βωμὸν αὐτῆς ἅς προσφέρωμεν πᾶσαν δυνατὴν θυσίαν. Κάμνοντες δικαίας καὶ λογικὰς παραχωρήσεις πρὸς ἀλλήλους, ἅς τεινώμεν ὅλοι πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν,

τὴν πρόοδον τῆς κοινότητός μας, καὶ τὴν εὐκλειαν τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος. B. M.

Ἐν Θεοδοσιουπόλει τῇ 12ῃ Ἰουνίου 1911.

ΜΕΡΟΣ Δ'.

Ἡ μετὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ 1876
κατάκτησις τῆς Θεοδοσιουπόλεως ὑπὸ τῶν Ρώσων.

Οἱ Ρῶσοι στρατηγοὶ ἀνέμενον βοήθειαν ἀπὸ τὸν κύριον στρατὸν ὁ ὁποῖος εὕρισκετο πολιορκῶν τὸ Κὰρς. Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τοῦ Κὰρς ὁ μέγας δούξ Μιχαὴλ ἐνώσας τὰ δύο τουρκικὰ σανδζάκια τοῦ Κὰρς καὶ Τσαλδὺρ ἐν μιᾷ Ρωσικῇ ἐπαρχίᾳ ἐπονομασθείσῃ Ἐπαρχία τοῦ Κὰρς, ἧς διοικητὴς διωρίσθη ὁ στρατηγὸς Πώπκα, ἐπανέκαμψεν εἰς Τυφλίδα, ὁ δὲ Λόρις Μελικὼφ ἄγων δεκακισχιλίους ἄνδρας καὶ 10 πολιορκητικὰ τηλεβόλα ἦλθεν εἰς Δεβὲ Βογρὸν, ὅπως αὐτοπροσώπως διευθύνῃ τὴν ἐπὶ 3 μῆνας ἐν πολιορκίᾳ διατελοῦσαν ὑπὸ τὸν Χαΐμαν Θεοδοσιούπολιν.

Ὁ Μουχτὰρ πασᾶς μαντεύσας ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ ἦτο, στρέφων τὰς θέσεις τοῦ Τὸπ Δὰγ, νὰ πολιορκήσῃ ἐντελῶς τὸ φρούριον, ἀπεφάσισεν οὐδόλως κλειόμενος ἐν

αὐτῷ νὰ ὑπάγῃ εἰς Βαϊβούρτ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ νὰ ὀργανώσῃ ἐπικουρικόν τινα στρατόν· τὴν νύκτα λοιπὸν τῆς 13 δεκεμβρίου ἐξῆλθε τῆς Ἐρζερούμ μετὰ τινὰς χιλιάδας ἀνδρῶν, οἵτινες ὄφειλον νὰ χρησιμεύσωσι ὡς πυρὴν τοῦ νέου τούτου στρατοῦ. Μετ' αὐτοῦ ἐξηφανίσθη καὶ ἡ τελευταία ἐλπίς τῆς ἀμύνης τῆς πόλεως, ἣν κατέλιπεν εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν. Τοῦτον διεδέχθη ὁ Ἰσμαήλ Χακκῆ ὅστις οὐδεμίαν ἀξίαν εἶχεν πολεμικοῦ ἀνδρός. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Μουχτὰρ δὲν ἔσχε τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν ὅπως παρασκευάσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἐρζερούμ καὶ μάλιστα φθάσας εἰς Βαϊβούρτ τηλεγραφικῶς προσεκλήθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς του εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ Θεοδοσιούπολις περιέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ρώσων τῇ 27 Ἰανουαρίου διὰ κατοχῆς πρῶτον τῆς ἐν Ἰλιτζα ὁδοῦ πρὸς Ἐρζερούμην.

Ἡ Ἐρζερούμ κατακτηθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρώσων προϋξένησε μεγίστην λύπην παρ' ἅπαντι τῷ τουρκικῷ στρατῷ—Ἡ πόλις ἔγραφεν ὁ ἐν αὐτῇ ἀνταποκριτῆς τοῖ «Χρόνου» μετὰ τὴν ὑπὸ Ρώσων κατάκτησιν οὐδὲν παριστᾶ ἕτερον, ἢ ἀπέραντόν τι νοσοκομεῖον ἔνθα πλείονες τῶν 100 καθ' ἐκάστην μεταβαίνουσιν εἰς τὴν τελευταίαν αὐτῶν κατοικίαν. Μόλις τὰ πτώματα αὐτῶν καλύπτονται ὑπὸ γῆς ἀφοῦ ἐπὶ ὀλόκληρον νύκτα

ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς τοὺς πάγους καὶ τὰς χιόνας. Ὅποταν ἀναλύσωσιν οἱ πάγοι τὸν προσεχῆ Ἄπρίλιον αἱ συνέπειαι ἔσονται τρομεραί. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ τυφροειδῆς πυρετὸς ἐπικρατεῖ, τὸ δὲ ψῦχος λίαν προσβάλλει τοὺς κακῶς ἐνδεδυμένους καὶ διατρεφομένους δυστυχεῖς. Καθ' ἑκάστην ἀναφέρονται τρεῖς ἢ τέσσαρες ὑποκύπτοντες εἰς τὸ ψῦχος. Οἱ Ρῶσσοι διαμειναντες ἐν Θεοδοσιουπόλει μέχρι τῆς Ρωσσοτουρκικῆς συνθήκης ἔκτισαν ναῖσκον τιὰ ἐντὸς τοῦ Ἀρμενικοῦ νεκροταφείου, παρὰ τὰ σύνορα τοῦ ἑλληνικοῦ (1) μὲ ρωσσικὰς ἐπιγραφὰς πέριξ καὶ συμβολικὰς παραστάσεις συμβολιζούσας τὴν νίκην αὐτῶν, καὶ, περισυλλέξαντες τοὺς τῆδε κακέισε εἰς Δεβέ-Βογιὸν ἐνταφιασθέντας στρατιώτας αὐτῶν πρόσωρινῶς, ἐνεταφίασαν αὐτοὺς εἰς ἰδιαίτερον μέρος ἔξωθεν τῆς πόλεως.

Τοιαύτη ἐν ὀλίγοις ἦτο ἡ μάχη τοῦ Δεβέ-Βογιὸν ἢ ὑπὸ τοῦ Μουχτὰρ πασᾶ διοργάνωσις τῆς ἀμύνης Θεοδοσιουπόλεως, ἡ ἦττα τῶν ρώσων εἰς Τὸπ-Δὰγ καὶ ἡ ὑπὸ τῶν ρώσων κατὰκτησις τῆς Θεοδοσιουπόλεως.

Οἱ πανδλαιῖται ἐν Ἀνατολῇ

Ἴσως ὑποθέσῃ τις ὅτι, μετὰ τὸν Ρωσσο-Ἰαπωνικὸν πόλεμον καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἰαπωνίας ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ

στρατιωτικὴν τοῦ Ρωσικοῦ Κράτους ἀναστά-
τωσιν,, ἔργον ὡς αὐτό, διαγράφον Πολιτικὴν τε
καὶ Τακτικὴν, ὡς φέρεται, ἀποσυντεθειμένην, θὰ
ἦτον ὅλως παρέλκον ἢ καὶ περιττόν, κατόπιον τῆς
δημιουργηθείσης νέας ἐν Εὐρώπῃ τάξεως τῶν
πραγμάτων. Ἀλλὰ τοιαύτη τις ὑπόθεσις θ' ἀπε-
δεικνύετο ἐκ τῶν ἐφεξῆς ἀμέσως ὅλως διόλου ἀ-
βάσιμος:

Οἱ Ρῶσοι λέγουν: «ἐνδιαφερόμεθα διὰ τὴν
Ὁρθοδοξίαν, μόνον ἐὰν οἱ Ὁρθόδοξοι ἦναι
Σλαῦοι. Καὶ θυσιάζομεν τὴν Ὁρθοδοξίαν, τὸ δό-
γμα, εἰς τὴν φυλὴν, καὶ οὔτε μᾶς μέλλει διὰ
τὴν Ὁρθοδοξίαν καν, ἐὰν οἱ Ὁρθόδοξοι ἦναι
Ἕλληνες, Ρουμῶνοι. Ἡ Ὁρθοδοξία δι' ἡμᾶς δὲν
εἶναι σκοπὸς ἀλλὰ μέσον, Μέσον ἐπικρατήσεως
τῆς Σλαυικῆς Φυλῆς».

Ἡδιπλωματία, κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου, καὶ
δὴ ἡ Ρωσικὴ τοιαύτη, πρὶν ἢ ἀκόμη κατακτή-
σῃ ἓνα τόπον ἑδαφικῶς ἢ ἠθικῶς, τὸν διαφθείρει
πρῶτον. Μέχρι τοῦδε ἐν Ρωσσίᾳ, παραλλήλως
τῶν προσπαθειῶν τῶν πρὸς ἐκρωσσισμὸν τῶν
διαφόρων ξένων ἐθνοτήτων, οἱ Πανσλαυισταὶ ἀ-
πειργάζοντο καὶ τὴν βαθμιαίαν κατάπτωσιν τοῦ
ἐθνισμοῦ αὐτῶν. Ὑποχωροῦντος τούτου, ὁ ἐκρωσ-
σισμὸς εὔρισκε τὸ ἔδαφος πλέον ἀρώσιμον καὶ
εὐάλωτον. Διὰ τὰ διαφθαρῆ δὲ ὁ ἐθνισμὸς, ὅ,τι
ἀποτελεῖ αὐτὸν, ἢ γλῶσσα. ἢ θρησκεία, ἢ ἱστο-

ρία, τὰ ἔθιμα, τὰ ἥθη ἐνὸς λαοῦ, οἱ διαφθείροντες θὰ ἀρχίσουν πρῶτα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Αὐτὴ εἶναι ἡ βάσις. Ἡ παρακμὴ αὐτῆς προσημειώνει τὴν παρακμὴν καὶ τῶν λοιπῶν συστατικῶν στοιχείων τοῦ Ἔθνισμοῦ του.

Ὁ Πανσλανισμὸς, τόσο ἐν Ρωσσίᾳ, ὅσον ἐν Ἀνατολῇ, εἶναι τὸ δόγμα τῆς. Ὑποδεικνύοντος τοῦ Ποπιεδονόστεφ καὶ συνεργαζομένης τῆς Κυβερνήσεως καὶ νεύοντος, ἀδιάφορον ἂν ἐκουσίως, τοῦ Αὐτοκράτορος Νικολάου καμμία Ὁρθόδοξος ἐθνότης ἐν Ρωσσίᾳ δὲν ἔμεινεν, ἥτις νὰ μὴν ἐδοκίμασε τοῦ ἐκρωσσιζμοῦ τοὺς ὄνυχαστὰς σάρκας τῆς. Καμμία!

Πρὸς τὸ Κουρδιστὰν Ἱεραποστολάς. Πρὸς τὴν Σινικὴν. Ἱεραποστολάς. Πρὸς τὸ Ἀφγανιστὰν Ἱεραποστολάς. Ὅπου εἶναι ἐπάναγκες νὰ διανοίξῃ καθ' ὅλους τοὺς ὀρίζοντας εὐρείαν πρὸς τὴν Ἰνδικὴν ὁδόν. Ἦτο δυνατὸν, λοιπὸν, νὰ ἀφήσῃ τὴν Μικρασίαν ἔξω τοῦ νυμφῶνος τῶν φροντίδων τῆς; Ἀφοῦ ἐφρόντισε ν' ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς, τῆς γειτονεικῆς τῆς Περσίας τοὺς Νεστοριανούς — τὰς προστασίας τῆς πάντοτε φαντάζεσθε. Εἶναι ὅμοιοι πρὸς τὰς τοὺς Πολωνούς, Γιωργιανούς, Μολδακοὺς καὶ ἄλλους «προστατευομένους» τῆς — ἐπεδόθη εἰς τὸν ... ἐκχριστιανισμὸν καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας!

Καὶ δὴ. προσηλύτισε χιλιάδας Ἀρμενίων τῆς

Ἐνω Ἀρμενίας εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἐπιτρέψασα(!) νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῇ Προξένων της. Παρέσυρε πρὸς τοὺς κόλπους της ἄλλους ἐπίσης αἰρετικούς Μικρασιάτας, ἐκ τῶν Ἀρμενίων καὶ τούτους, τοὺς Γρηγοριανούς, οὖντινες θέλοντες νὰ σωθῶσιν ἀπὸ τῶν βιαιπραγιῶν τῶν Κούρδων, προσῆλθον ἄκουκτες ἐκόντες ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῆ σκέπην ἄλλων ... Κουρδοτέρων! Καθ' ὅλα τὰ Βόρεια παράλια τῆς Μικρασίας, ἐπιθυμοῦσα νὰ καταστήσῃ μίαν ἡμέραν τὸν Εὐξείνου λίμνην Ρωσικὴν ἐπεκτείνει τὰς ἐπιρροὰς αὐτῆς συκνότερα, προσηλυτίζουσα, δωροδοκοῦσα, θωπεύουσα, μειδιῶσα, προστατεύουσα.

«Οἱ Ρῶσσοι, φύσει ἐπιδέξιοι πρὸς τὴν διπλωματίαν, διακρίνονται διὰ τὸν Ρωσικὸν αὐτῶν χαρακτήρα, ὅστις εἶναι δόλιος, πανοῦργος, ἐπικεκαλυμμένος διὰ δολερᾶς καὶ ἐπιπλάστου εὐπιστίας, ἀρμοζούσης λίαν διὰ τὴν διπλωματίαν. Ὅποταν δὲ συμβῆ, ἔγραφεν ὁ Ὀλεάριος(;) περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, Ρῶσσοι νὰ προτείνωσιν τινι φιλίαν, τοῦτο πράττουσιν οὐχὶ ἐξ αἰσθήματος ἀγόμενοι, ἵνα εὐεργετήσωσιν ἢ ἐξ ἀγάπης ἀλλ' ἀποκλειστικῶς ἐκ πόθου ν' ἀποκτήσωσιν καρποθῶσιν ἰδίας ὠφελείας καὶ ἴδια πλεονεκτήματα».

Ἐὰν ἦναι ἀληθὲς ὅτι ὁ νῦν Τσάρος δὲν ἐπι-

θυμεί τὸν ἐκρωσσισμὸν τῶν Ἑλληνικῶν Πατριαρχείων δι' ὧν μέσων ἐπιθυμοῦσι τοῦτο οἱ Πανσλαυισταὶ, τότε πῶς ἄλλως δύναται νὰ κριθῆ, προκείμενου περὶ τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας, ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἔγκρισις τῶν τελευταίων, πρὸς ἀντικαταστασιν τοῦ ἀποθανόντος Ἀραβοφώνου Πατριάρχου Μελετίου ὑπὸ πατριάρχου Ἀραβοφώνου ἐπίσης, διαβημάτων τῶν Πανσλαυιστῶν, ἢ ὡς ἐκβίασις τῆς γνώμης αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ φλέγοντος τούτου ζητήματος τῆς Ἐκκλησίας μας ; Ἐὰν ἦναι ἀληθές ὅτι ὁ Τσάρος δὲν ἐπιθυμεί τὴν καταπολέμησιν τῶν Πατριαρχικῶν Ὀρθοδόξων Κέντρων τῆς Ἀνατολῆς, τότε πρὸς τί ἢ ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ταμείου του ἔτησίᾳ συνδρομῆ 30 χιλ. ρουβλίων εἰς τὰ ταμεία τῆς Παλαιστινείου Ἐταιρείας, ἢς τὰς καθ' ἡμῶν ἀγριότητας καὶ τὴν κατὰ σύστημα καθ' ἡμῶν πανσλαυικὴν πολεμικὴν ἣν γνωρίζουν τὰ 4 τοῦ κόσμου ἄκρα ἐν βρόντῳ καὶ πατάγῃ ; Ἡ συνδρομὴ αὕτη καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἔγκρισις τῆς πολεμικῆς αὐτῆς δὲν προῆλθε, λοιπὸν, κατόπιν παραπείσεως τοῦ Τσάρου ὑπὸ τῶν Πανσλαυιστῶν, κατόπιν ἐπιβολῆς αὐτῶν καὶ ἐπιμονῆς ἀκάμπτου.

— Δυστυχῆς πατρίς μου, εἶναι νὰ κλαίῃ κανεὶς διὰ τὸ μέλλον σου . . . Διὰ τὴν σκληρὰν ματαίωσιν ὄλων τῶν εὐγενῶν σου πόθων, οἱ ὁποῖοι, παρ' ὄλην τὴν διαφθορὰν τῆς ἐποχῆς σου,

μένουν μυστικοὶ καὶ ἀόρατοι καὶ πλάνοι πάντοτε,
εἰς τοὺς ἀπωτέρους τῆς καρδίας σου μυχοὺς . . .

ΜΕΡΟΣ Ε΄.

ΟΙ ΚΟΥΡΔΟΙ

Ἡ ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία περιλαμβάνει με-
γάλας ἐπαρχίας ἔνθα ἡ Πύλη μετὰ τὴν ἀνακή-
ρυξιν τοῦ συντάγματος, ἤρξατο νὰ ἐξασκῆ τὴν
κυριαρχίαν αὐτῆς. Μία ἐκ τῶν μεγάλων τούτων
ἐπαρχιῶν ἢ μᾶλλον χωρῶν εἶναι καὶ ἡ ὀρεινὴ
χώρα Κουρδία, ἢ μεταξὺ τῶν Περσικῶν ὀρίων
καὶ τοῦ Τίγρεως κειμένη· αἱ δὲ ἐκτεταμέναι κοι-
λάδες, ἀναμέσον τοῦ ποταμοῦ τούτου καὶ τοῦ
Εὐφράτου ἀποτελοῦσι ἔρημον ἄνυδρον ἄδενδρον
καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς μονίμου κατοικίας. Ἐρείπια
τινα μόνον μαρτυροῦσιν ὅτι, ἐκεῖ που οἱ ἄνθρω-
ποι ἀπεπειράθησαν νὰ ἐγκατασταθῶσι, πλὴν
οἱ Ἄραβες πάντοτε ἀνθίστανται εἰς οἰουδήποτε
εἶδος ἀποικίσεως· καὶ μόνοι οὗτοι ἐγείρουσιν ἐν
τῇ ἐρήμῳ τὰς σκηνάς των. Εὐθὺς δ' ἅμα διέλθῃ
τις ἐκ τοῦ μέρους τούτου τὸν Τίγριν ὡς λέγει ὁ
Δε Μόλτκε εἰς τὰς περὶ Ἀνατολῆς ἐπιστολάς
αὐτοῦ, θελκτικοὶ ἐγείρονται γήλοφοι μέχρις ὃ
του σχηματίζουσιν ὑψηλὸν ὄρος. Τὰ ὑψώματα

τοῦ ὄρους τούτου καλύπτονται ὑπὸ δρυῶν καὶ πλατάνων. αἱ κοιλάδες ὑπὸ ἐλαιοφόρων δένδρων, ὑπὸ συκεῶν, καρπῶν, ροιῶν ἐκ κλιμάτων καὶ ροδοδαφνῶν· καὶ ὁ σίτος ἐκεῖ ἐν τῇ μελανωπῇ γῆ τὴν πλουσιωτέραν συγκομιδὴν δίδωσιν· καὶ ἐκεῖ ἔνθα μὴδὲν ὁ ἄνθρωπος ἔπραξεν, ἡ φύσις παράγει τὰ ὠραιότερα χόρτα πεποκυιλμένα διὰ ἀναριθμῆτων ἀνθέων καὶ ἐξαισίων χρωμάτων. Οἱ ἵπποι, τὰ πρόβατα, αἱ ἀγελάδες καὶ αἱ αἰγες εἴπερ που ἀλλαχοῦ, ἐκεῖ κάλλιον ἀνατρέφονται. Ἐὰν δὲ χώρα οὕτως ἐὺτυχῶς πεπροικισμένη μένη ἀκαλλιέργητος κατὰ τὰ τρία τέταρτα, ἡ αἰτία ἀποδοτέα ἐν τῇ ἀθλία κοινωνικῇ θέσει τῶν κατοίκων αὐτῆς. Διότι ὁ Κούρδος εἶναι σχεδὸν καθ' ὅλα ὁμοῖος μὲ τὸν γείτονα αὐτοῦ Ἄραβα ἐκτὸς ἐνὸς μόνου τῆς ληστρικῆς ἐπιθυμίας.»

Καὶ σήμερον δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν τοὺς Κούρδους διὰ τῆς αὐτῆς περιγραφῆς, ἣν ὁ Ξειοφῶν ἐποίησατο περὶ τῶν Καρδούχων, τῶν προγόνων τῶν ὄρεινῶν τούτων ἀγρίων, οἵτινες καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐννέα ἡμερῶν ἃς διήνυσαν οἱ Ἕλληνες διερχόμενοι ἀνὰ τὴν χώραν των, προυξένησαν εἰς αὐτοὺς σπουδαιοτέρας καταστροφάς, παρ' ὅσας ὑπέστησαν ἐν Μεσοποταμίᾳ παρὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ μεγάλου βασιλέως.

Ματαίως ἀπεπειράθησαν νὰ τοὺς καθυποτάξωσιν καὶ στρατὸς Περσικὸς ἐξ 120,000 ἀνδρῶν καθ' ὀλοκληρίαν κατεστράφη ἀνὰ τὰ ὄρη των.

Οἱ Κούρδοι οἵτινες ὑπ' οὐδεμιᾶς πολιτικῆς φιλοδοξίας ἐμφοροῦνται ἢ μόνον τοῦ ζῆν ἀνεξαρτήτως καὶ χωρὶς οὐδένα νὰ πληρώνωσι φόρον ἐπὶ ἀπολυταρχίας ἤρξαντο ἀπὸ τῆς τοῦ συντάγματος ἀνακυρξέως νὰ πληρώνωσιν αὐτούς.

Ὁ Ξενοφῶν ἐκ τῆς ἐποχῆς του μνημονεύει ὅτι καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Κεντρίτου, τοῦ διαχωρίζοντος τὴν χώραν τῶν Καρδούχων ἀπὸ τὴν σατραπίαν τῆς Ἀρμενίας, ἡ ἀρμενικὴ ὄχθη μένει πάντοτε ἔρημος καὶ ἀκατοίκητος μέχρι μιᾶς ἡμέρας ὁδοῦ, οὐδὲν χωρίον θὰ ἐτόλμα νὰ ἐγκαταστή ἐντὸς τῆς ζώνης ταύτης, ἣν ἀκαταπαύστως διατρέχουσι ληστρικαὶ συμμορίαι Καρδούχων. Τὰ αὐτὰ συμβαίνουνσι καὶ μέχρι σήμερον ἔτι εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τῆς τε Περσίας καὶ Τουρκίας, ὧν δεσπόζουσι τὰ ὑψώματα τοῦ Κουρδιστάν. Τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα χωρίον τῆς Ἀζεβιδζάν ἢ τοῦ Λουριστάν, ὅπερ πάντοτε βλέπει τις ἀλληλοδιαδόχως ἀπειλούμενον. Τὸ χωρίον εὐρίσκεται ὠχυρωμένον καὶ ἔξωθεν αὐτοῦ πρὸς τὴν γειτονικὴν κοιλάδα κατὰ τινὰς ὥρας τοῦ ἔτους ἄγρυπνοι προφυλακαὶ ἐγρηγοροῦσιν ἀκαταπαύστως. * Ἄν δ' ἐν ἀποστάσει φανῆ σύννεφον κονιορτοῦ, ἐνῶ νομίζουσιν ὅτι διακρίνουσι

τὰ ἐρυθρὰ ἐνδύματα καὶ τὰ γιγαντιαία στρόφια τῶν Κούρδων ἰππέων ἀμέσως ἐκ τοῦ ὕψους πυργίσκου τινὸς ἀντηχεῖ τὸ σημεῖον τοῦ κινδύνου καὶ ἐν ἀκαρεῖ προσέρχονται ἐξ ὄλων τῶν ἀγρῶν οἱ διεσπαρμένοι ἐργάται καὶ ἐγκλείονται εἰς τοὺς οἴκους, κλείοντες τὴν βαρεῖαν θύραν μετὰ τοὺς σιδηροὺς μοχλοὺς τῆς. Ὅτε δ' ἐπὶ τέλους φθάσωσιν οἱ Κούρδοι, ἅπαντες σχεδὸν οἱ κάτοικοι εὐρίσκονται ἐν καταφυγῷ πάντοτε ὁμῶς θὰ μένη ἔξω εἴτε γυνή τις, εἴτε παιδία τινὰ, μὴ δυνηθέντα νὰ σωθῶσιν ἐγκαίρως, ἢ καὶ ποίμνια μὴ συναθροισθέντα καὶ ὄριμος σίτος ἀναμένων τὸ ἀλώνιον. Οἱ λησταὶ κατεσπευσμένως συναθροίζουσι τὴν συγκομιδὴν τῶν ἀγρῶν ἢ ἄλλοι ἔσπειρον. Προσδένουσιν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδιου τῶν βαρέα καὶ πρὸς τὰ κάτω συρόμενα δέματα συγκομιδῆς, καὶ ἔπειτα πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῆς ἐσπέρας ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰ ὄρη αὐτῶν, διώκοντες πρὸ αὐτῶν δακρυρροοῦντας αἰχμαλώτους, ποίμνια, κτήνη καὶ στενάζοντας δούλους. Οἱ λησταὶ οὗτοι μέχρι τοῦδε ἔχουσιν ἰδιάζοντα ἔθιμα, ὅπως ἀπογυμνῶσι τοὺς Χριστιανούς. Θέλουσι δὲ κρίνει περὶ τούτων οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται ἀναγινώσκοντες πᾶν ὅτι περὶ αὐτῶν ἔγραφε κατὰ τὸ 1869 ὁ κύριος Τάϊλορ ἄγγλος πρόξενος πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν.

«Ὁ Κούρδος παράδοξον μετέρχεται τρόπον

ὅπως προσπορισθῆ χρήματα ἀποσπᾶ ἐκ τοῦ στόματός του ἕνα ὀδόντα καὶ ἔπειτα ζητεῖ διαπληκτισμοὺς μετὰ Χριστιανοῦ. Ἄμα δ' ἔλθωσιν εἰς χεῖρας, φυσικῶς θ' ἀλληλοδαρῶσιν. Ἀμέσως λοιπὸν ὁ Κοῦρδος ἀναφέρει τὰ παράπονά του εἰς τὸν ἀρχηγόν του, παρουσιάζει τὸν ὀδόντα καὶ ὀρκίζεται ὅτι οὗτος ἔπεσεν ἐκ τῶν κτυπημάτων, τὰ ὁποῖα παρὰ τοῦ Χριστιανοῦ ἔλαβεν. Ὁ δὲ ἀρχηγὸς ὅστις θὰ εἶναι ἐξίσου καὶ ὁ ἀρχιδικαστὴς τοῦ χωρίου δὲν λείπει ποτὲ εἶναι προηγουμένως δὲν ἤθελε κερδηθῆ χρηματικῶς παρὰ τοῦ Χριστιανοῦ νὰ ἐπιβάλλῃ τῷ τελευταίῳ τούτῳ πρόστιμον ἀντάξιον τῆς ὑποτιθεμένης παρουσίας τοῦ προσβαλόντος. Καὶ ἡ πειστήριος αὕτη ἀπόδειξις εἶναι τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος· ὁ γηραιὸς ἐκεῖνος ὀδοῦς χρησιμεύει ἐν ἀνάγκῃ διὰ πολλὰς δίκας τοῦ αὐτοῦ εἴδους· ἐνίοτε δὲ δανίζεται καὶ πρὸς φίλον, ὅπως καὶ οὗτος τὸν μεταχειρισθῆ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Τὸ δ' ἔθιμον τοῦτο ἐγέννησε μετὰ τῶν Ἀρμενίων τὴν ἐξῆς παροιμίαν: Ὁ Κοῦρδος φέρει πάντοτε τοὺς ὀδόντας του ἐντὸς τοῦ θυλακίου του.

Ἐν ὥρᾳ χειμῶνος οἱ Κοῦρδοι κατοικοῦσι τὴν πεδιάδα, κατασκηνοῦντες ὑπὸ τὰς ἐκ δορῶν μελανῶν αἰγῶν σκηνάς των. Τὸ δὲ θέρος διατρίβουσιν εἰς τὰ ὄρη μετὰ τῶν ποιμνίων των. Καθ' ὅσον δ' ἡ χιῶν διαλύεται καὶ ἀποκαλύπτει τοὺς

πρασίνους λειμώνας, κατὰ τοσοῦτον ὑψηλότερα ἀνέρχονται. Αἱ σκηναὶ καὶ τὰ ἔπιπλα αὐτῶν φορτώνονται ἐπὶ τῶν βοῶν καὶ τῶν ἵππων, αἱ δυστυχεῖς γυναῖκες σύρουσι τὰς ἀποσκευὰς τῆς οἰκογενείας καὶ τὰ παιδιά καὶ οἱ ἄνδρες μόνον τὴν καπνοσύριγγά των φέρουσι καὶ οὐδὲν ἄλλο. Ἡ δὲ ἐγγὺς τῆς Βάνης Κουρδικὴ φυλὴ, «οἱ Χε κζᾶροι» ἐνδιαιτῶνται τὰ ὑψηλὰ καὶ χλοηφόρα ὄρη, ἅπερ ὅμως οὕτωςιν ἀπόκρημα τυγχάνουσιν, ὥστε βοῦς δὲν δύναται νὰ ἐέλθῃ αὐτὰ, ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἐπ' αὐτῶν πεδιάδες εἰσὶν ἀρκετὰ γόνιμοι, οἱ Χεκζᾶροι συνειθίζουσι νὰ φέρωσιν ἐπὶ τῶν νώτων των τοὺς νέους βοῦς οἷτινες μετὰ δύο ἔτη θὰ προσδεθῶσιν εἰς τὴν ἄμαξαν. Ἡθελέ τις ποτὲ πιστεύσει ὅτι οἱ τολμηροὶ οὗτοι λησταὶ τυγχάνουσιν ἀδελφοὶ τῶν ἀρμενίων, οὓς ληστεύουσι· διότι πράγματι ἀνῆκουσιν εἰς τὸν αὐτὸν Ἰνδοεὐρωπαϊκὸν κλάδον μὲ ἐκείνους. Παραδεχθέντες ὅμως τὸν Ἰσλαμισμὸν, οὐδέποτε ὑπετάγησαν, ἢ ἐδοίλευσαν εἰς οὐδένα ἐκ τῶν κατακτητῶν τῆς Τουρκικῆς Ἀσίας καὶ ὁ χαρακτῆρ αὐτῶν οὐδόλως μετεγράπη ὅπως ὁ τῶν Ἀρμενίων. Μουσουλμᾶνοι ὅμως ὄντες ἐφύλαξαν καὶ τινὰς τῶν ἀρχαίων αὐτῶν ἔξεων. Οὕτως αἱ γυναῖκες αὐτῶν δὲν φέρουσι τὴν καλύπτραν καὶ δὲν ἀποκρύπτουσιν ἀπὸ τὰ βλέμματα τῶν ξένων τὸ πρόσωπόν των καὶ ἐνώπιον ἔτι τῶν χριστιανῶν.

νῶν. Ἐνταῦθα φέρουσι κρίκον διαπερασμέ-
νον ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς ρινός των καὶ αἱ περισσό-
τεραι αὐτῶν στολίζουσι τὸ ἀριστερὸν τῆς ρινός
των πτερύγιον δι' ἀργυροῦ κομβίου, πεποικιλ-
μένου διὰ κυανῶν λίθων. Καὶ ὁ στολισμὸς οὗ-
τος εἶναι ἐν χρήσει ἐν τῷ Κουρδιστάν. Ἄπασα
δ' ἡ χρηματικὴ ἀξία ἐνὸς χωρίου φέρεται ἐν τῇ
κόμῃ τῶν γυναικῶν αὐτοῦ.

Οἱ ἄνδρες φέρουσιν ὄντως γραφικωτάτην ἐν-
δυμασίαν. Περισφίγγουσι τὴν ὀσφὺν αὐτῶν διὰ
πλατέος λινοῦ σαλίου, ἐν ταῖς πτυχαῖς τοῦ ὁποί-
ου προσαρμύζουσι τὰ πιστόλια καὶ τὰ ἐγχειρί-
διά των. Οἱ ἵππεῖς περιβάλλουσι τοὺς πόδας αὐ-
τῶν δι' ἐρυθρῶν ὑποδημάτων, ἀναδιπλωμένα ἐ-
χόντων τὰ ἄνω. Οἱ δὲ πεζοὶ φέρουσι σανδάλια
ὑψηλὰ, ὧν αἱ ἄκραι εἰσὶν ὀξεῖαι καὶ πρὸς τὰ ἄνω
ἐστραμμέναι. Τὸ κουρδικὸν στρόφιον εἶναι ἀναν-
τιρρήτως τὸ ὀγκωδέστερον τῆς ὑψηλίου κάλυμ-
μα τῆς κεφαλῆς. Συνίσταται ἐξ ὑψηλοῦ πύλου ἐκ
χοινδροειδοῦς ὑφάσματος, σχήματος κωνικοῦ ὑ-
ψους 3 σπιθαμῶν ἐνίοτε καὶ τεσσάρων, ὃν πε-
ριβάλλουσι διὰ βαμβακερῶν, λινῶν ἢ καὶ μετα-
ξωτῶν ὑφασμάτων χρώματος πάντοτε ἀνοικτοῦ
ζωροῦ. Καθ' ὅσον δ' ἀνθρωπὸς τις ἐξ αὐτῶν τυγ-
χάνει μᾶλλον διακεκριμμένος, κατὰ τοσοῦτον πε-
ριβάλλει διὰ σαλίων τὴν κεφαλὴν του· καὶ ὁ ὄγ-
κος τοῦ καλύμματος τῶν ἀρχηγῶν συγκεῖμενος

ἕξ εἴκοσι καὶ εἴκοσι πέντε πολλάκις σαλίων λαμβάνει συχνάκις κολοσιαίας καὶ φαντασιώδεις διαστάσεις.

Ἐκ τῆς τοιαύτης λοιπὸν καταστάσεως ἔπεται ὅτι οἱ Κοῦρδοι κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον ὄντες παντοτεινοὶ κάτοικοι τοῦ ἐνὸς τόπου, εἰσὶν καὶ ὅλως ἀγράμματοι. Ἡ Ρωσσία ἀπειλουμένη πρὸ πολλοῦ τὰς ἐμπορικὰς σχέσεις ἐν τῷ Κουρδιστᾶν ἠδυνήθη νὰ συνετερισθῇ βοηθείᾳ τοῦ χρυσοῦ συμμορίας ἰππέων ὅπως εἶχε πράξει καὶ ὁ Πάσκεβιτς κατὰ τὸ ἔτος 1829 — Ἀλλὰ καὶ ὁ Μουχτάρ πασῶς ἐσχημάτησεν ἐξ αὐτῶν σώματάτινα καὶ ἔστειλε τοὺς δῆθεν ἐθελοντάς του τούτους πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς φρουρᾶς τοῦ Ἄρδαχάν, ἃ μα ὅμως εἶδον προσεγγίζοντας τοὺς ρώσους ἔφυγον ἐκεῖθεν καὶ ἐπέστρεφον εἰς τὰς ἐστίας των.

Κατὰ ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον οἱ Κοῦρδοι ἀναγνωρίζοντες φίλον ἢ ἐχθρὸν ἐλεηλάτουν ἀδιακρίτως πάντα οἰουδήποτε παρουσιαζόμενον ἐνώπιον αὐτῶν, μὴ φεισθέντες οὐδενὸς μουσουλμανικοῦ ἢ χριστιανικοῦ χωρίου παντὸς δὲ περιερχομένου εἰς χεῖρας αὐτῶν γενομένου ἀποδεκτοῦ, προσβαλόντες τὸν ταχυδρόμον τῆς Τεχεράνης ἐλήστευσαν αὐτὸν φονεύσαντες δύο τῶν συνοδευόντων αὐτὸν πρακτόρων· ἄλλοτε πάλιν ἐφορμήσαντες καθ' ἐνὸς τουρκικοῦ ἀποσπάσματος τοῦ πεζικοῦ ἔκλεψαν τὰ τυφέκια αὐτοῦ, φονεύσαντες

ἕνα ἀξιωματικὸν καὶ τραυματίσαντες ἕνα δεκά νέα. Ἄλλ' ἤδη οὗτοι μετὰ τὴν τοῦ συντάγματος ἀνακήρυξιν σχεδὸν ἐξημερώθησαν καὶ σήμερον ἀφόβως ὡς μ' ἔλεγον ὑπάλληλοί τινες τῶν ἐν Θεοδοσιουπόλει μεγαλεμπόρων οἵτινες μετέβησαν χάριν ἐμπορίου ἐκεῖ δύναται τις νὰ μεταβῆ εἰς τὴν χώραν τῶν Κούρδων.

ΑΡΜΕΝΙΟΙ

Ἀπέραντος ἐπαρχία οὕσα τὸ βιλαέτιον Θεοδοσιουπόλεως περιλαμβάνει πᾶν ὅτι ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἀρμενίας κατέχει σήμερον ἡ Τουρκία ὑπὲρ τὸ 1,200,000 κατοίκων ἀριθμοῦσα. Ἐν αὐτῇ ὁ πληθυσμὸς διαιρεῖται ὁ ἡμισυς εἰς χριστιανούς καὶ ὁ ἕτερος ἡμισυς εἰς μουσουλμάνους, μεταξὺ δὲ τῶν πρώτων τὴν μεγαλειτέραν μερίδα ἀπαρτίζουν αἱ τῆς ἀρμένικῆς κοινότητος τῆς τῶν Γρηγοριανῶν λεγομένης (580,000 ψυχαὶ) καὶ 357,000 Κούρδων συγκροτοῦσι τὴν μεγαλειτέραν μουσουλμανικὴν μερίδα, οἱ δὲ ἐπίλοιποι εἶναι Τούρκοι, Πέρσαι ἢ Τάταροι, 363 ψυχαὶ Ἑλλήνων ὀθωμανῶν ὑπηκόων, καὶ 4,000 ψυχαὶ Ἑβραίων. Προτοῦ δὲ νὰ διαπραγματευθῶμεν εἰδικῶς περὶ τῶν Ἀρμενίων, ἐνδιαφέρον νομίζομεν ὅτι καθίσταται νὰ ἀφιερῶσωμεν ὀλίγας γραμμὰς εἰς μίαν τελευταίαν φυλὴν,

εἰς Ἀρμενίαν εὐρισκομένην, ἐξιστοροῦντες δι' ὀλίγων τὰ παράδοξα αὐτῶν ἔθιμα. Οἱ Γεζίται λατρεύουσι τὸν διάβολον καὶ ὡς ἐκ τῆς θρησκευτικῆς τῶν ταύτης δοξασίας μισοῦνται ἐξίῃου παρά τε τῶν χριστιανῶν, τῶν περσῶν καὶ τῶν τούρκων. Αὐστῆρὰ κατ' αὐτῶν ἐλήφθησαν μέτρα καὶ τοῦτο ἴσως συνέτεινε κατὰ τι εἰς τὴν ἀλλαγὴν ἐν μέρει τῶν ἠθῶν αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ εὐτυχές, διότι τὸν κακοποιὸν δαίμονα λατρεύοντες ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μεγάλου Σείκου, ἐνόμιζον ὅτι ἐδικαιοῦντο νὰ πράττωσι, πᾶν ὅ,τι οἱ τε θεῖοι καὶ ἀνθρώπινοι νόμοι ἀπαγορεύουσιν. Ἐπὶ τῇ προφάσει δ' ὅτι ἀνεξάντλητος εἶναι ἡ θεία ἀγαθότης ἀνωφελὲς νομίζουσι τὸ νὰ προσεύχωνται, ἐπιφυλάσσοντες τὰς δεήσεις αὐτῶν διὰ τὸν διάβολον ἐξ οὗ τὰ πάντα φοβοῦνται διηνεκῶς προσέχουσι μήτι τὸν καταρασθῶσι καὶ ἐμφόβως μόνον προφέρουσι τὸ ὄνομά του. Μέχρι τοῦδε δὲν ἐξηκριβώθη ἡ καταγωγὴ τῶν Γεζιτῶν. Ἐνεργητικοὶ δὲ καὶ ἄξιοι, καὶ ἤδη μάλιστα ἐκ τῶν ληστρικῶν αὐτῶν ἕξεων λίαν ἐπίφοβοι καταστάντες ἐν ταῖς διαμερίσμασι τοῦ Μελεσγέρδ καὶ Βουλανικ ἔνθα ἐνίοτε ληστεύουσι τὰ μεγάλα καρβάνια καὶ τὰ ἀρμενικὰ χωρία, ὧν ἀρπάζουσι τὰς συγκομιδὰς. Ἀναγνωρίζονται ἐκ τῶν ἐνδυμάτων αὐτῶν, χρώματος πάντοτε ἀμαυροῦ καὶ πεποικιλμένω διὰ κεντημάτων ἐξ ἐρυθροῦ

μαλλίου καὶ ἐκ τοῦ κιτρινομαύρου στροφίου των· πολυάριθμοι δὲ κατοικοῦσιν ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Σιπὰν=Δὰγ πρὸς βορρὰν τῆς λίμνης Βάν. Ὁ δ' ἀρμένιος ἤπερ καὶ τις ἄλλη φυλὴ ἐκ τῶν ὑπὸ τουρκικὴν κυριαρχίαν, εἶναι τὸ πρότυπον τοῦ τεταπεινωμένου χαρακτήρος, εἰς ὧν τὰ ἀποτελέσματα πολλῶν σφαγῶν ἐπὶ τοῦ Σουλτὰν Χαμίτ ἐπέφερον τὴν μεγαλειτέραν ἐπιρροὴν ἐν τῷ λαῷ τούτῳ, τῷ οὕτως ἄλλοτε ὑπερηφάνῳ καὶ φιλοπολέμῳ. Ἡ χώρα αὐτῶν εἶναι ἡ πολλάκις διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν ποτισθεῖσα. Μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τοῦ ἐκπτώτου Χαμίτ οἱ κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι κατεβασάνιζον τὸν πληθυσμὸν τούτου. Οἱ Γενίτσαροι ἐξαιρέτως διέπραξαν τὰς τρομερωτέρας βιοπραγίας ἐν τῇ Θεοδοσιουπόλει, Μοῦς καὶ Βάν. Σήμερον ἔτι οἱ χωρικοὶ ἀρμένιοι τρέμουσιν ἐνώπιον τῆς κυριάρχου φυλῆς, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἤρξαντο καὶ οὗτοι μετὰ τὴν τοῦ συντάγματος ἀνακήρυξιν νὰ ἀποκτῶσι τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν καὶ πιστεῦω μετ' ὀλίγα ἔτη νὰ δυνηθῶσι νὰ ἀποβάλλωσι τοῦ τρόμου τὸ ἔνστικτον. Ἐν τούτοις ὁ βίος τῶν ἀρμενίων εἶναι ἀρκετὰ τραχὺς, ἔνεκα τῆς ἄκρας πτωχείας τῆς χώρας. Μόλις τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἐξερχόμενοι οἱ νέοι ἀπασῶν τῶν κοινωνικῶν κλάσεων διακόπτουσι τὰς σπουδὰς αὐτῶν, διότι ἐν γένει οἱ πόροι τῶν γονέων των

εἰσὶν ἐλάχιστοι καὶ εἰσὶν ἠναγκασμένοι νὰ ἐπαρκέσουν μόνοι εἰς τὰς ἑαυτῶν ἀνάγκας. Καὶ μετὰ παρέλευσιν δύο ἢ τριῶν ἐτῶν ἐπιπόνου μαθήσεως ἀποκαθίστανται δι' ἰδιῶν των λογαριασμών. Ἐπειδὴ δὲ ἡ συναλλαγὴ ὡς μ' ἔλεγεν Τιρκυανίαν τις ἐκ Μοῦς, γνώστης τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης (καθότι ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη εἰργάσθη ἐν Ἑλλάδι) ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν χρημάτων καθίσταται λίαν περιορισμένη, καὶ ἐπειδὴ ἡ τε βιομηχανία καὶ ἡ γεωργία ἐλάχιστον ἀποφέρουσιν ὄφελος, ὀλίγοι οἱ ἀποκτῶντες κατάστασιν καὶ ἡ ὑπαρξίς τῶν περισσοτέρων καταναίᾳ διηνεκῆς κατὰ τῆς ἀνάγκης πάλῃ. Ἀρκεῖ μόνον νὰ ἴδῃ τις ἐν ἡ δύο χωρία, ὅπως λάβῃ ἰδέαν τῆς ἀθλιότητος ταύτης, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπογείων κατοικιῶν, περὶ ὧν μετ' ἐκπλήξεως ὠμίλησεν ὁ Ξενοφῶν, ὑφίσταται εἰσέτι πολυάριθμος, ἂν οὐχὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐν τοῖς χωρίοις τουλάχιστον. Τὰ πλείοτερα τῶν χωρίων ἐγείρονται παρὰ τὰς μεγάλας ὁδοὺς, ἐπὶ τοῦ πρηνοῦς τῶν λόφων, εἰς τρόπον ὥστε τὸ δῶμα ἰσοπεδοῦται μετὰ τῆς ὁδοῦ, τὸ δῶμα τοῦτο ἐν σχήματι ἐξώστου ὀριζοντίως ὑψουμένου εἰς ὀξείαν γωνίαν καταλήγοντος ἐπὶ τοίχου ἀποτελοῦντος τὴν μοναδικὴν πρόσοψιν τῆς οἰκίας πρὸς τὴν ὁδόν. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἔπεται ὅτι διαβαίνει τις πρότινος χωρίου χωρὶς νὰ ὑποπτεύηται τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ τὸν χειμῶ-

να μάλιστα ὅτε ἡ χιῶν καλύπτει ἅπασαν τὴν πεδιάδα συμβαίνει ἐνίοτε ὁ ἀπωλέσας τὴν ὁδὸν νὰ πέσῃ ἐντὸς τῆς ὀπῆς τῆς καπνοδόχης— ὡς τοῦτο συνέβη κοὶ εἰς ἐμὲ ἐν καιρῷ χειμῶνος ἐξελθὼν μετὰ τοῦ φίλου μου εἰς περίπατον πρὸς τὴν πεδιάδα. Ἡ πτωχεία τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν οἰκιῶν ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν ἐξωτερικὴν τῶν ἀθλιότητα· ἐξ ἐνὸς μόνον δωματίου συγκειμένου, παρὰ τὸ βάθος τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσιν ἢ τε ἀποθήκη καὶ ὁ σταῦλος.

Ἡ δ' οἰκογένεια ζῆ ἐντὸς προθαλάμου, περιεστρωμένου διὰ χονδροειδῶν σοφάδων, οὔτινες χρησιμεύουσι καὶ ὡς ἔδραι καὶ ὡς κλίνας. Εἰς μίαν τῶν γωνιῶν κατασκευάζεται στενὴ ἐστία (ταντουρι) καὶ ἐντὸς αὐτῆς ψήνουσι τὰ φαγητά των, μεταχειριζόμενοι πρὸς τοῦτο τὰς βοείους κόπρους, ὁ δὲ καπνὸς ἐξέρχεται δι' ὀπῆς ἐν τῇ ὀροφῇ ἀνοιγομένης.

Τέλος πάντων τὸ ἔθνος τοῦτο τῶν Ἀρμενίων κατὰ βάθος εἶναι συμπαθητικὸν διὰ τοὺς γνωρίσαντας αὐτὸ ἐν τῇ χώρᾳ των. Οἱ ἐν Θεοδοσίου πόλει ὁμογενεῖς ζῶσι μετ' αὐτῶν καὶ συναλλάσσονται μετ' ἀγάπης.

Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν ὁμογενῶν ἡμῶν γνωρίζουσι τὴν Ἀρμενικὴν γλῶσσαν ἣν καὶ μεταχειρίζονται μόνον ἐν ταῖς μετὰ τῶν Ἀρμενίων συναλλαγαῖς αὐτῶν. Τὸ πνεῦμα τοῦ Ἕλληνας

πανταχοῦ διεισδύει — Οἱ ἐν Θεοδοσιουπόλει Ἑλλη-
νες εἶναι ὑπερήφανοι — δὲν ἀνέχονται νὰ ἴδω-
σιν ὁμογενῆ αὐτῶν ἐπαιτοῦντα — Οὐδεὶς ἔλλη-
ν ἐπαίτης πρὸς δόξαν τῶν ἐλλήνων ὑπάρχει ἐν
Θεοδοσιουπόλει καὶ τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν ἀνέ-
καθεν ἐπικρατήσασαν ἔθνικὴν συνήθειαν τοῦ
ἀλληλοβοηθεῖσθαι ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ξένων ἔθνῶν.

Ἡ ἐν Ἰλιτζα, σχολὴ τῶν Ἀρμενίων ἀκοδομή-
θη καὶ διὰ συνδρομῆς τῶν ἐν Θεοδοσιουπόλει
Ἑλλήνων.

Σήμερον ὁ πολιτισμὸς ἀφθόνως εἰσχωρεῖ εἰς
τὴν Ἀρμενίαν, εἴτε διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπό-
λει εὐπορησάντων ὁμογενῶν των, εἴτε διὰ των
τὴν Ρωσικὴν Ἀρμενίαν οἰκούντων. Ὁ ὄχλος ὁ-
μως καὶ πρὸ πάντων οἱ γέροντες ἐχθρικῶς διά-
κεινται εἰς πάντα νεωτερισμὸν, συντείνοντα εἰς
τὴν μετρίασιν τῶν ἐθίμων των, ὅσα ἡ ἀπαίτη-
σις τῆς καταστάσεώς των τοῖς ἐπέβαλεν, ἂν καὶ
ἐπὶ τῶν τελευταίων τούτων ἐτῶν αὕτη ἐπαισθη-
τῶς ἐβελτιώθη διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Κομιτάτου
«Τασναξουτιούν». Τὸ ἔθνος τοῦτο ἐπρομήθευσεν
εἰς τὴν Ρωσσίαν τινὰς τῶν ἀξιολογιωτέρων
στρατηγῶν αὐτῆς τὸν Πρίγκηπα Βεβούτωφ, τὸν
Μαδάτωφ τοῦ Βάκχ — Καδιλὰρ καὶ τοῦ Κιρικ —
Δαρὰ τοὺς ἐναντίον τῶν Τούρκων φανέντας νι-
κητάς, τὸν πρίγκηπα Ἀργουντίνσκη διὰ τὸν
ὁποῖον σήμερον ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἀνε-

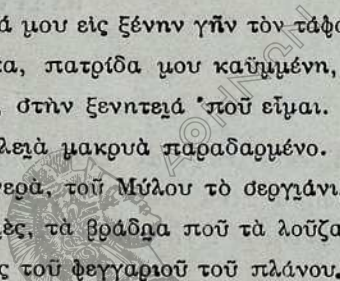
γείρει ἀνδριάντα. Ἄλλως τε δὲ ὁ στρατηγὸς Λόρις Μελικῶφ, ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ρωσικῶν δυνάμεων καὶ ὁ Τεργουκάσωφ διοικητὴς τοῦ σώματος τοῦ Ἐριβάν, μήπως δὲν ἦσαν Ἀρμένιοι; Τὸ ἀνώτερον σχολεῖον τῆς μορφώσεως τῆς γλώσσης αὐτῶν εἶναι ἢ ἐν Θεοδοσιουπόλει ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, λειτουργοῦσα σχολὴ τοῦ Σανασαριὰν (Γυμνάσιον).

Ἐν μόνον κακὸν ἐκ φανατισμοῦ προερχόμενον ἔχει ὁ Ἀρμένιος τὸ «ἐὰν κατορθώσῃ καὶ λάβῃ ὡς σύζυγον Ἑλληνίδα τοῦτο θεωρεῖ ὡς μεγάλην ἐκδούλευσιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὸ ἔθνος του» ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδεμία Ἑλληνὶς ποτὲ προὔτιμησε Ἀρμένιον ἀντὶ τοῦ γλυκυτάτου ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν Ἑλληνοσ δια τὴν Ἑλληνίδα — Αἱ ἑλληνίδες κόραι τῶν Θεοδοσιουπολιτῶν γνωρίζουσι ὅτι πόση μεγάλη ἐντροπὴ καὶ διὰ τὸ ἔθνος καὶ διὰ τὴν θρησκείαν εἶναι τὸ νὰ νυμφευθῶσιν Ἀρμένιον — Αἱ ἑλληνίδες τῆς Θεοδοσιουπόλεως προτιμῶσι νὰ μένωσι διὰ τὸ σπάνιον τῶν γαμβρῶν ἐλλήνων διὰ παντὸς ἀνύπανδρον ἢ νὰ νυμφευθῶσιν μετὰ τοῦ Ἀρμενίου — Ἐν εὖγε εἰς τὰς Ἑλληνίδας τῆς Θεοδοσιουπόλεως.

ΜΕΡΟΣ ΣΤ΄.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ ΔΡΟΒΙΑΝΗΝ

Ἄς μὴ μοῦ δῶσ' ἢ μοῖρά μου εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον».
Πόσαις φοραῖς θυμήθηκα, πατρίδα μου καὶ ὑμμένη,
Τ' ἀγαπημένα χῶματα, στὴν ξενιτειά 'πού εἶμαι.
Ἔρμο πουλι ἀψ' τῆ φωλιὰ μακρὰ παραδαρμένο.
Τ' ἀθάνατά σου κρυὰ νερά, τοῦ Μύλου τὸ σεργιάνι,
Τῆς ἐσοχῆς τῆς ὠμορφίης, τὰ βράδια ποῦ τὰ λούζαν
Ἡ ἀσημένγιες ἢ 'μματιές τοῦ φεγγαριοῦ τοῦ πλάνου.

Τὰ ὄνειρα ποῦ ἔκαμα παιδι κ' ἐγὼ σὰν ἤμουν
Θυμήθηκα καὶ ἐκλαψα, ἐκλαψα, πίστεψέ το,
Γιὰτ' ἤθελ' μιὰ φορὰ ν' ἀρθῶ καὶ νὰ πατήσω
Στὸ σπῆτι ποῦ γεννήθηκα, νὰ ἰδῶ καὶ ν' ἀγκαλιάσω.

Ἄτ' ἔχω ἀκόμη στὴ ζωῆ, ἐκλαψα, πίστεψέ το.
Καμμιά φορὰ ὁ ἄνεμος ἀρπάζει μὲ τῆ βία
Καὶ φέρνει σὲ μακρὰ νερά, σὲ ξένα μονοπάτια
Ἔρρημο φύλλο, κ' ἐπειτα ποιὸς ξέρει τί θὰ γίνη;
Ἐπὶ εὐκόλα μονάχο του τὸ φύλλο δὲν γυρίζει
Νὰ ῥθῆ στὴ ρίζα τοῦ δενδροῦ καὶ 'κεῖ νὰ κίτριωθῆ.

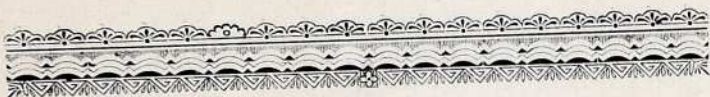
Πότε νά ἔρθῃ ὁ καιρὸς ποῦ 'πίσω μου θ' ἀφήσω
Τὴν ξενιτεῖά καὶ θὲ ν' ἀρθῶ, πουλὶ εὐτυχισμένο
Μέσ' τὴ παλῆρά μου τῆ φώλειά. Κι' ἂν εἶναι νὰ πεθάνω
Τότ' ἄς πεθάνω μέσ' τῆ γῆ ποῦ μ' ἔκαμε μεγάλο.

Ἐρζερούμ τῆ 1 Ἰανουαρίου 1911.

ΒΑΣΙΛ. ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ.

Ἔνεκεν ταχείας ἐκτυπώσεως ἐγένοντο τυπο-
γραφικά τινὰ λάθη ὡς ἐκ τούτου ἐξαιτοῦμαι
συγγνώμην ἀπὸ τοὺς κ. κ. συνδρομητάς.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης
κ. κ. Ἰωακείμ σώματα 10

Ἡ Α. Μακαριότης ὁ Πατριάρχης Ἀν-
τιοχείας κ. κ. Γρηγόριος » 100

Ὁ ἐρίτιμος Νικ. Σιδερίδης » 15

Τῆ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Μιλτ. Τσαλιγοπούλου

Τραπεζοῦς

Ἰωάννης Κασάπογλου (ιατρός) σὺμ 1, Ἰωάν. Σχοι-
νᾶς, Βασ. Καρδομάτης, Θ. Π. Θεοφύλακτος, C. Ratio-
glia. G. Algardi. K. I. Μουζενίδης, Ξ. Διονυσιάδης,
Ἄδελφοὶ Χαλυβόπουλοι, Μιλτιάδης Τσαλιγόπουλος 2,
Γαβριὴλ Γ. Τσαλιγόπουλος (Θεοδοσιούπολις) 5, Δημή-
τριος Γ. Τσαλιγόπουλος (Θεοδос.) 5, Ἰωάν. Γ. Τσα-
λιγόπουλος 5, Γεώργιος Χ' Τσαλιγόπουλος, Γεώργιος
Π. Χ' Παρασκευᾶς (Θεοδос.), Παναγιώτης Τσαλιγό-
πουλος (φοιτητὴς ἱατρικῆς) Βηρυττός, Ἰορδάνης Ἀθα-
νασιάδης, Ἀριστείδης Παπαδόπουλος.

Τῆ εὐγενεῖ ὄρουσιδὶ τοῦ κ Σοφοκλέους Ποζάνη

Β α ἱ β ο ὑ ρ τ.

Λάζαρος Κ. Διονυσιάδης σῶμ. 1, Δ. Σ. Ἱερακόπου-
λος, Ἀνδρέας Κ. Διονυσιάδης, Παναγ. Ι. Βλασιάδης,
Χαρίλ. Σ. Ὁρολογᾶς, Παναλ. Χ' Βλασιάδης, Παῦλος
Γ. Πατμαδίδης, Στέφανος Γρηγ. Χατζόπουλος.

**Τῆ εὐγενεῖ ὄρουσιδὶ τοῦ ἀρχ ἐπιτρόπου Καρα-οργάν
αἰδεσιμῶτ. Ι. Γ. Χαρίτωφ.**

Κ α ρ α ο ρ γ ά ν.

Ι. Γ. Χαρίτωφ ἀρχιερατ. ἐπίτροπος σῶμ. 1, Παντε-
λεήμ, Χονδροματίδης, Σάββας Ἀποστόλ. Ἀλεύρωφ,
Θεοφύλακτος Σάββα Νικητίδης, Γεώργιος Ταχτμαννί-
δης (διδάσκαλος), Εὐθύμ. Κ. Γεωργιάδης.

Τῆ εὐγενεῖ ὄρουσιδὶ τοῦ κ Ἐπαμ. Κατενώφ.

Ἰωάννης Ν. Γρηγοριάδης (Ἐρζινγκιάν) σῶμ. 1, Νί-
κος Ι. Νικολᾶου στρατιωτ. φαρμακοποιὸς (Βαγιαζήτ),
Ἐπαμ. Κ. Σ. Κατενώφ.

Τῆ εὐγενεῖ ὄρουσιδὶ τοῦ εὐγενεστ. κυρίου

Λ ρ ι σ τ ε ἰ δ η Κ υ ρ ι α κ ἰ δ ο υ.

Θεόδωρος Ι. Ματζαρίδης (Βακοῦ) σῶμ. 5, Κ. Παπα-
δόπουλος (Βακοῦ) 2, Ἥλ. Καρσιέβ καὶ Σα (Βακοῦ),
Ἀδελφοὶ Εὐθυβούλη (Βακοῦ), Ἀλέξ. Κουβάρωφ (Βα-
κοῦ), Ἀδελφοὶ Θεοδῶρ. Καντζιά (Βακοῦ), Κωνστ. Χρυ-

σοΐδης (Βακοῦ), Ι. Θωμαΐδης (Κάρς). Γεώργιος Κάλφας (φαρμακοποιός).

Ἐν Ἀθήναις

Νικ. Ζορμπάς	10
Μικρασιατικὸς σύλλογος	100
Ἐργατικὸς σύνδεσμος	10

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι ἀδελφῶν Θ. Νικολαΐδου.

Βαϊβούρι.

Παπᾶ Ἰσαὰκ Ἐλευθέριος σῶμ. Ι, Ἀδελφοὶ Θ. Νικολαΐδαι, Ἰωάν. Παπαδόπουλος, Γεώργ. Τσαραμπαλίδης, Γρ. Γ. Τριανταφυλλίδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Σοφοκλέους

Μ. Χαραλαμπίου

Ἐρζερούμ.

Ὁ ἑφημέριος τῆς κοινότητος Παπᾶ Ἀδριανὸς σῶματα Ι, Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος Ὁμόνοια 5, Γεώργιος Αμοιρόγλης 2, Λεωνίδας Λ. Μακρίδης 2, Ἀλέξανδρος Παϊσιάδης, Λάζαρος Ι. Χρυσοχοΐδης, Σαμψών Δ. Μακρίδης, Ἀνέστης Ν. Ποζάνης, Ἰωάννης Ποζάνης, Ἐπαμειν. Κ. Κατενώφ, Δημήτρ. Ι. Ποζάνης, Ἀλέξανδρος Κ. Κατενώφ, Δημήτριος Κ. Κατενώφ, Μιχαήλ Προυσανίδης, Μιλτιάδης Ξανθόπουλος, Κωνστ. Τριανταφυλλίδης, Ἀθηνᾶ Κ. Τριανταφυλλίδου, Σάββας Ἐμμανουηλίδης, Ἰωάννης Ἐμμανουηλίδης, Θωμᾶς Χ'

Μάνου, Θεόδωρος Κυριακίδης, Χρήστος Κ. Τριαντα-
φυλλίδης, Τηλέμ. Ι. Ξανθόπουλος, Χρήστος Κυριακίδης.

Ὁ ἐκδότης διαβιβάζει τὰς θερμὰς αὐτοῦ εὐχα-
ριστίας πρὸς πάντας τοὺς ἀναλαβόντας τὴν φρον-
τίδα τῆς συλλογῆς καὶ ἀποστολῆς τῶν συν-
δρομῶν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000157367

AKADHIMIY
TCHINON

